ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 133 (5315)
Аўторак, 20 лістапада 2001 года
Кошт у розніцу — 83 руб.

Дзяржаўнае пытанне

Школа - для вучня, настаўніка і грамадства

Сёння ў Рэспубліцы Беларусь, бадай, няма ніводнага чалавека, які б не чуў пра рэформу школьнай адукацыі. І гэта не дзіўна. Бо каля трох мільёнаў нашага насельніцтва мае непасрэднае дачыненне да адукацыі (вучні і іх бацькі, педагогі, студэнты, аспіранты).

Большасць людзей, з якімі давялося гутарыць на гэтую тэму, асноўнымі прыкметамі рэформы лічыць пераход на 12-гадовы тэрмін навучання школьнікаў і ўкараненне новай, дзесяцібальнай, сістэмы ацэнкі ведаў. На самай жа справе гэта не зусім так. Проста названыя аспекты рэформы – найбольш вядомыя, больш зразумелыя людзям.

Глыбінная ж сутнасць рэфармавання агульнаадукацыйнай школы заключаецца ў тым, каб зрабіць адукацыю рухавіком грамадскага і дзяржаўнага прагрэсу. А для гэтага неабходна забяспечыць роўны доступ да адукацыі, рэалізацыю прынцыпу сацыяльнай справядлівасці ў атрыманні адукацыі і павышэнні яе якасці.

Трэба прызнаць, што за апошні час у школе адбылося шмат змен. Практычна ўсе яны падаюцца як прагрэсіўныя, неабходныя, выкліканыя патрабаваннямі часу. Але чамусьці радасці ад гэтага няма. І ў педагагічным, і ў бацькоўскім асяроддзі ўсё часцей чуюцца трывожныя ноткі занепакоенасці за лёс адукацыі. Ці не страчваюцца ў ходзе рэфармавання лепшыя дасягненні былой савецкай школы, прызнаныя ва ўсім свеце? Ці не адбываецца нешта непапраўнае?..

Калі гаварыць шчыра, то падставы для заклапочанасці ёсць.

Якія б эксперыменты ні праводзіліся ў школе, асноўнай фігурай у вучэбна-выхаваўчым працэсе быў, ёсць і будзе педагог. За многія гады сфарміраваўся вобраз настаўніка як чалавека настолькі адданага справе выхавання і навучання дзяцей, што ён можа працаваць, не патрабуючы платы за сваю работу, і нават калі такая думка ў яго ўзнікае, з-за незвычайнай сціпласці настаўніка яна не будзе ім агучана. Але настаўнік – гэткі ж чалавек, як і любы іншы, і мае права разлічваць на належнае ўзнагароджанне за сваю вельмі і вельмі напружаную і няпростую працу. Сёння чалавеку нярэдка сорамна прызнацца ў тым, што ён працуе настаўнікам, таму што гэтае слова асацыіруецца з вобразам бяспраўнага чалавека, які выклікае не павагу, а спачуванне, які асуджаны да канца сваіх дзён знаходзіцца на ніжняй іерархічнай прыступцы ў грамадстве. Але ж многія педагогі разлічвалі на тое, што ў выніку рэфармавання школы менавіта на іх як на выканаўцаў, галоўных праваднікоў у жыццё ідэй рэформы будзе звернута ўвага грамадства.

Зрэшты, і гэта трэба прызнаць, належнай увагі няма і да ўсёй сістэмы адукацыі ўвогуле, пра што красамоўна сведчаць лічбы. Удзельная вага расходаў на адукацыю ў рэспубліцы (без капітальных укладанняў) у адносінах да валавога ўнутранага прадукту ў 1998 годзе склала 6,6 працэнта, у 2000 – 6,2 працэнта, а на 2001 запланавана ў бюджэце ўсяго 5,57 працэнта. Гэтых сродкаў хапае толькі на выплату далёка не самай высокай заработнай платы педагогам, не кажучы ўжо пра ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстаноў адукацыі, капітальны рамонт, камп'ютэрызацыю і г.д.

Настаўнік – важная фігура, але школы ствараюцца ў першую чаргу для вучняў, каб вучыць дзяцей. Што выйгралі нашы дзеці ад адукацыйных новаўвядзенняў? Калі звярнуцца да нядаўняга мінулага, то ў ім кожны выпускнік сярэдняй агульнаадукацыйнай школы меў рэальную магчымасць прадоўжыць адукацыю ў ВНУ незалежна ад таго, вучыўся ён у горадзе або ў вёсцы, незалежна ад часу заканчэння школы. Усе вучыліся па адзіных праграмах, стабільных падручніках. Асноўную ролю ў далейшым выбары жыццёвага шляху (ПТВ, тэхнікум, ВНУ) адыгрывала перш за ўсё якасць атрыманых вучнем ведаў, што залежыць у першую чаргу ад яго самога. Тым самым наяўнасць адзінай агульнаадукацыйнай школы не на словах, а на справе забяспечвала даступнасць любога віду адукацыі.

На маю думку, да разбурэння ідэі адзінай школы прывяло імкненне да стварэння элітных навучальных устаноў (гімназій, ліцэяў). Сёлета ў Рэспубліцы Беларусь у іх займаюцца 2,4 працэнта ад агульнай колькасці вучняў. Не сакрэт, што гэтыя дзеці атрымліваюць лепшую адукацыю, а астатнія (іх большасць) – сярэднюю (і ў прамым, і ў пераносным сэнсе). Гэта значыць, за апошнія гады была створана невялікая колькасць школ для эліты, якой ужо з самага пачатку наканавана займаць кіруючыя пазіцыі ў грамадстве, і шэраг школ для фабрыкацыі "выканаўцаў-працавікоў". Да апошніх можна смела аднесці большую частку сельскіх школ (не сакрэт, што, нягледзячы на раздзельны конкурс пры паступленні ў ВНУ, колькасць сельскіх выпускнікоў, якія сталі студэнтамі, з году ў год памяншаецца). Бацькі таксама не засталіся ў баку ад гэтага працэсу. Пад іх патрабаванні: "Навошта маёй дачцэ матэматыка (хімія і г.д.), калі яна марыць стаць балерынай?" – былі распрацаваны вучэбныя планы, займаючыся па якіх, школьнікі па асобных прадметах замест трывалых ведаў атрымліваюць толькі прыблізнае ўяўленне пра той курс, які вывучаюць. Гаварыць пра роўны доступ да адукацыі ў такой сітуацыі становіцца праблематычным. Убачыўшы небяспеку падобнага (і перш за ўсё гэта датычыць парушэння Канстытуцыі), Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь стала імкнуцца да таго, каб крыху завуаляваць праблему, прапануючыназваць базавую школу (5–10 класы) гімназіяй, а 11–12 класы – ліцэем. А хіба справа ў назве? Ці зменяцца ад гэтага змест і якасць навучання? Нам усім трэба задумацца над гэтым.

Розніца ў якасці ведаў вучняў назіраецца не толькі на ўзроўні рэгіёнаў, школ, класаў, але нават на ўзроўні класа. Як паказвае практыка, на гэта паўплывала ўкараненне ў школу курса аб правах дзіцяці без акцэнтавання ўвагі на яго абавязках, а таксама прымяненне методык (у большасці запазычаных у краін Захаду), якія пад выглядам клопату пра здароўе дзяцей паблажліва ставяцца да дрэнных паводзін на ўроках, імкнення праявіць сваё "Я", калі вучань бегае па класе ці перакрыквае аднакласнікаў ды настаўнікаў. Пад знакам рэформы са школ вымятаецца калектывізм, бескарыслівая ўзаемадапамога. Адышлі ў мінулае тыя дні, калі ў класах моцныя па паспяховасці вучні замацоўваліся за слабымі. Хочам мы гэтага або не, але сёння школа выхоўвае індывідуума, якога не цікавяць поспехі таварыша, галоўнае – свае ўласныя дасягненні. Вось толькі трывожыць пытанне: ці ёсць перспектывы ў грамадства, якое складаецца з асобных індывідуумаў, у тым больш у нас, беларусаў, якія спакон веку імкнуліся не да адасаблення?

Што да пытання "разгрузкі" вучняў, якому павінна ўдзяляцца асаблівая ўвага, з другога боку, жадання прадоўжыць дзяцінства не ў казённым будынку, а з бацькамі ў выхадныя дні, то гэтыя ідэі былі з самага пачатку асуджаны на правал самім спосабам іх выканання. Калі прыняць выхадную колькасць школьных прадметаў пастаяннай, дык павелічэнне тэрміну навучання на 12 гадоў магло скараціць нагрузку на вучня, але пры шасцідзённым вучэбным тыдні. На жаль, праводзячы паралельна ўкараненне "пяцідзёнкі", чыста матэматычна з вучэбнага працэсу выкідваецца 36 дзён у год, а за 12 гадоў – гэта цэлы навучальны год адведна. Такім чынам, час на вывучэнне прадметаў, а значыць і інтэнсіўнасць працы школьніка, не зменшыліся. Адзначу, што субота ў тым выглядзе, у якім яна прапанавана, не патрэбна ні вучням, ні педагогам, ні бацькам. Мяркуйце самі: у так званы "свабодны" ад заняткаў дзень прапануецца праводзіць факультатывы, экскурсіі, паходы, гурткі па інтарэсах і г.д. Такім чынам, дзеці ўсё роўна ідуць у школу, звычайна, усё роўна працуюць. [illegible]

У працэсе тэмы трэба сказаць пра існаванне рэальнай небяспекі для дзіцячага розуму на павальнай замене выпрабаваных часам падручнікаў і дапаможнікаў на так званыя пераходныя варыянты, якія, падганяючыся пад ідэі рэформы, [illegible] най.

> **У Палату прадстаўнікоў унесены праект Закона, які рэгулюе адносіны ў адукацыйнай сферы. У нас было два варыянты дзейнасці: або адхіліць законапраект, які тычыцца адукацыі (калі ён дрэнна падрыхтаваны і мае недахопы), і тым самым захаваць гаротны стан у нашай галіне, або самім дапрацаваць праект для таго, каб адукацыя атрымала магчымасць развівацца далей. Другі варыянт - больш цяжкі, але мы выбралі яго.**

Можна было б сказаць і пра многае іншае, але хачу звярнуць увагу грамадскасці на наступнае. Мы, дэпутаты – члены Камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе, выразна ўсведамляем важнасць як названых вышэй праблем, якія ўзніклі ў выніку рэфармавання школы, так і праблем, якія выкліканы змяненнем сацыяльна-эканамічных умоў у нашай краіне. Улічваючы ў працэс іх вырашэння мы можам на заканадаўчым узроўні, бо, па сутнасці, у Палату прадстаўнікоў унесены праект Закона, які рэгулюе адносіны ў адукацыйнай сферы. У нас было два варыянты дзейнасці: або адхіліць законапраект, які тычыцца адукацыі (калі ён дрэнна падрыхтаваны і мае недахопы), і тым самым захаваць гаротны стан у нашай галіне, або самім дапрацаваць праект для таго, каб адукацыя атрымала магчымасць развівацца далей. Другі варыянт – больш цяжкі. Але мы выбралі яго, таму што лічым, што адкладваць на больш позні тэрмін распрацоўку і прыняцце закону, які адносіцца да сферы адукацыі, становіцца небяспечным для грамадства. Закон "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", прыняты яшчэ ў 1991 годзе, у большай сваёй часткі ўжо не дзейнічае, бо ў краіне рэзка змяніліся і эканамічная, і сацыяльная абстаноўка. І як вынік – нашай Камісіяй падрыхтавана новая рэдакцыя праекта базавага Закона "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь". У ім замацоўваюцца лепшыя дасягненні савецкай школы, а таксама ўсе новыя прававыя нормы, неабходнасць прыняцця якіх выклікана зменамі, якія адбыліся ў краіне за апошні час. На некаторых з гэтых новых норм я хачу спыніцца падрабязней.

Гістарычна склалася так, што школа і рэлігійныя арганізацыі ў Рэспубліцы Беларусь былі раздзелены сцяной неразумення. Між тым, узаемна супрацоўнічаючы, дапаўняючы адна адну, яны маглі б аказаць значна больш магутны ўплыў на ўзровень духоўнасці ў грамадстве ў цэлым і ў справе выхавання моладзі ў прыватнасці. Гэта нам і ўлічана, і ў праекце Закона ёсць запіс пра тое, што ўстановы адукацыі [illegible] па пісьмовых заявах законных прадстаўнікоў дзяцей [illegible] узаемадзейнічаць з зарэгістраванымі рэлігійнымі аб'яднаннямі з улікам іх уплыву на фарміраванне духоўных, культурных і дзяржаўна-патрыятычных каштоўнасцей народа. Мы лічым падобнае прававое рэгуляванне асцярожным і, адначасова, рэвалюцыйным крокам у адукацыі, бо вырашэнне на заканадаўчым узроўні пытання аб супрацоўніцтве рэлігійных арганізацый з установамі сістэмы адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца ўпершыню.

Адукацыя, духоўнасць і слова – непадзельныя. Па Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь асноўнымі мовамі навучання і выхавання ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская, і кожны грамадзянін мае права выбіраць, на якой мове вучыцца. Тым не менш беларуская мова ў школах [illegible] на другі план. У нашай рэдакцыі законапраекта мы прапануем замацаваць права выбару мовы стварэннем умоў для рэалізацыі гэтага права, што забяспечыць сапраўдную дзяржаўную падтрымку беларускай мове.

Мы не хочам выступаць супраць платнай формы навучання, але нас, як і іншых грамадзян Беларусі, трывожыць тое, што з-за гэтага не заўсёды забяспечваецца роўны доступ да адукацыі. Таму мы свядома ўвялі ў законапраект норму аб забароне на скарачэнне ў дзяржаўных установах адукацыі колькасці месцаў, прызначаных для атрымання бясплатнай адукацыі грамадзянамі, за кошт павелічэння прыёму асоб на платную форму навучання. Прапануем таксама стварыць сістэму крэдытавання грамадзян, якія атрымліваюць адукацыю за плату, і, нарэшце, здымаем абмежаванне на атрыманне толькі адной бясплатнай адукацыі. Хаця, па вялікім рахунку, бясплатнай адукацыі няма. Калі за вучобу не плацяць бацькі, то плаціць дзяржава з бюджэту, даходы якой ствараюцца намі ўсімі.

Ад анархіі ў адукацыі робім паварот у бок адзінства і бесперапыннасці асноўнай адукацыі, забяспечваючы іх узгодненасцю адукацыйных стандартаў, вучэбных планаў і вучэбных праграм.

Улічваючы, што наступствы пераходу на навучанне з шасцігадовага ўзросту не вядомыя ў практыцы, мы не пагадзіліся з прапановай аб пачатку навучання дзяцей з пяці гадоў. Нягледзячы на тое, што ўжо ўзнікае праблема з працаўладкаваннем настаўнікаў пачатковых класаў, лічым пры гэтым больш важным клопат пра здароўе дзяцей.

Вядома, у нашым законапраекце мы не маглі абысці ўвагай прыняцце і рэгуляванне сацыяльных гарантый педагагічным работнікам. У гэтым плане прадугледжана вызначэнне ўзроўню сярэднямесячнай заработнай платы педагагічным работнікам не ніжэй за ўзровень сярэднямесячнай заработнай платы работнікаў у прамысловасці, а прафесарска-выкладчыцкага саставу – не менш чым у 1,5 раза вышэй за гэты ўзровень. А для забеспячэння нармальнага функцыянавання і развіцця ўсёй сістэмы адукацыі мы ўнеслі нарматыў выдзялення на яго расходы і ўтрыманне не менш як 10 працэнтаў ад ВУП штогод.

Не магу сказаць, што ўсе гэтыя новаўвядзенні на заканадаўчым узроўні нам даліся лёгка. Давялося даволі доўга абгрунтоўваць, пераконваць, даказваць кіраўнікам адпаведных міністэрстваў і дзяржслужбаў неабходнасць іх прыняцця. А гэта, паверце, вельмі няпростая справа. Але мы ведалі з пісьмаў ад выбаршчыкаў, з гутарак з педагогамі і вучнямі падчас выязных пасяджэнняў Камісіі, розных сустрэч, што нас падтрымлівае ўсё наша грамадства. Таму праца над законапраектам ішла не кулуарна, а адкрыта, кожны наш крок узгадняўся з шырокай грамадскасцю.

Не трэба вінаваціць дэпутатаў за тое, што яны ўключылі ў праект Закона "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" не ўсе прапановы, якія паступілі на адрас Камісіі ў ходзе абмеркавання. Бо распрацаваны закон – базавы. За ім пойдуць законы прамога дзеяння: "Аб вышэйшай школе", "Аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі", "Аб адукацыі дарослых" і інш. У іх можна будзе больш поўна і падрабязна замацаваць і ўрэгуляваць іншыя выверяныя нормы і правілы. Таму чакаем прапаноў і заўваг па гэтых пытаннях на адрас Камісіі ад усіх, хто зацікаўлены. Адной з канчатковых мэт нашай заканатворчай дзейнасці стане ў далейшым напрацоўка і прыняцце Адукацыйнага кодэкса, у якім будуць адлюстраваны ўсе бакі шырокамаштабнай адукацыйнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь.

> **Не трэба вінаваціць дэпутатаў за тое, што яны ўключылі ў праект Закона "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" не ўсе прапановы, якія паступілі на адрас Камісіі ў ходзе абмеркавання. Бо распрацаваны закон – базавы. За ім пойдуць законы прамога дзеяння: "Аб вышэйшай школе", "Аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі", "Аб адукацыі дарослых" і інш.**

Уладзімір ЗДАНОВІЧ,
намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе.

15 лістапада Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка наведаў з рабочай паездкай калгас "Шыпяны" Смалявіцкага раёна Мінскай вобласці.
НА ЗДЫМКАХ: падчас наведвання Верхмянскай сярэдняй школы калгаса "Шыпяны".

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БЕЛТА.

Паважаныя чытачы!

Працягваецца падпіска на перыядычныя выданні на першае паўгоддзе 2002 года.

Падпісацца на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздруку".

Падпісны кошт на паўгоддзе для індывідуальных падпісчыкаў – 8400 рублёў; на квартал – 4200 рублёў; на месяц – 1400 рублёў.

Па ведамаснай падпісцы: на паўгоддзе – 22800 рублёў; на квартал – 11400 рублёў; на месяц – 3800 рублёў.

Індэкс для індывідуальнай падпіскі — 63867, для ведамаснай — 63363.

Навіны

Чым багаты, тым і рады

Свае матэрыяльныя праблемы Іўеўская дапаможная школа-інтэрнат вырашае са сваімі базавымі прадпрыемствамі.

Напрыклад, кіраўніцтва Іўеўскага лясгаса сёлета двойчы выдзяляла інтэрнату бясплатна аўтобус для правядзення экскурсій па гістарычных і памятных мясцінах раёна. Больш таго, знайшлі магчымасць выдзеліць пяць кубаметраў піламатэрыялаў, у якіх школа мае вялікую патрэбу.

Калгас "Дайліды" дапамог школе насеннем - засеяць збажыной палеткі. Падсобнай гаспадаркі. А зжаць, сабраць і давесці да ладу зерне дапамаглі тэхнікай кіраўнікі ПТВ-197 і калгаса імя Якуба Коласа. Хоць калгас "Іўе" цяпер трапіў у складанае фінансавае становішча, ён усё ж дапамог таксама: выдзеліў сеялку для пасеву азімых культур. Значную дапамогу школе аказаў раённы камбінат бытавога абслугоўвання. Менавіта ягонай тэхнікай была пасаджана і ўбрана бульба з прышкольнага ўчастка. Інакш кажучы, чым багаты, тым і рады.

Упершыню школе была аказана грашовая дапамога Галоўным упраўленнем нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь па Гродзенскай вобласці.

Па магчымасці стараецца дапамагчы школе і святар Іўеўскага касцёла ксёндз-дэкан Ян. Неаднаразова дзеці атрымлівалі школьна-пісьмовыя прылады, цацкі, гульні, кандытарскія вырабы, ласункі. А нядаўна касцёл ахвяраваў інтэрнату 35 дываноў з гуманітарнай дапамогі, якая паступае з-за мяжы ў нашу краіну для культавых устаноў.

На жаль, пакуль камерсанты, прадпрымальнікі, якіх у раёне хапае і колькасць якіх з кожным днём расце, у межах сваіх магчымасцей не аказваюць аніякай дапамогі школе і дзецям. Будзем верыць, што і яны праявяць спагаду і міласэрнасць да дзетак.

Іван ГОВАР.

Вызначаць "Майстра 2001 года"

Якасць падрыхтоўкі ў прафесійна-тэхнічных навучальных установах сёння вызначаюць конкурсы.

У сучасных умовах выключна важным з'яўляецца выходны ўзровень кваліфікацыі, які атрымліваюць маладыя людзі, будучыя рабочыя і спецыялісты, на пачатку свайго працоўнага шляху. Спецыяліст сёння павінен валодаць як мінімум трыма спецыяльнасцямі. А ў адпаведнасці з патрабаваннямі ЮНЕСКА - ведаць тэхналогію пяці сумежных прафесій. Таму прафесійная школа ўзяла курс на навучанне рабочых шырокага профілю.

Вядома, што якасць падрыхтоўкі навучэнцаў залежыць ад узроўню падрыхтоўкі самога майстра вытворчага навучання. Майстар павінен вучыць не толькі тэарэтычна, а ўмець паказаць, як атрыманыя веды выкарыстоўваюцца на практыцы. Вось чаму будучыня за тымі, хто валодае і добрымі ведамі ў тэорыі, і высокай рабочай кваліфікацыяй.

Конкурсы з'яўляюцца адной з эфектыўных форм кантролю работы прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, бо вызначаюць лепшых з лепшых.

У 2001 годзе ў Магілёўскай вобласці ўжо праведзена 15 конкурсаў прафесійнага майстэрства сярод майстроў вытворчага навучання і навучэнцаў. Для вызначэння пераможцаў у журы запрашаліся спецыялісты заводаў, будаўнічых арганізацый, прадпрыемстваў лёгкай і харчовай прамысловасці, педработнікі сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў.

Вынікі паказваюць, што большасць прафтэхустаноў вобласці мае высокакваліфікаваных майстроў сваёй справы. На базе ПТВ №№ 98 і 227 прайшлі конкурсы па прафесіях "Слесар-рамонтнік" і "Электразваршчык ручной зваркі". Пераможцамі сталі каманды ПТВ №№ 98, 142, 14. Спонсарамі гэтых конкурсаў сталі заводы "Магілёўтрансмаш", "Хімвалакно", "Строммашына", "Вяснянка", "Стужка".

У хуткім часе адбудзецца супер-фінал конкурсаў, удзельнікамі якога стануць майстры вытворчага навучання, якія занялі першае месца. Журы вызначыць лепшага "Майстра 2001 года" ў вобласці.

Наталля СКАВЫШ,
загадчыца кабінета прафпадрыхтоўкі вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі Магілёва.

Міжнароднае супрацоўніцтва

Святкуем уваходзіны

Ужо некалькі матэрыялаў у нашай газеце было прысвечана сумеснаму праекту Беларускага дзіцячага фонду і міжнароднай дабрачыннай арганізацыі з Вялікабрытаніі "Надзея і дамы - дзецям".

У межах гэтага праекта аказваецца дапамога беларускім сямейным дзіцячым дамам. Сёлета такая дапамога "цягне" на дзвесце тысяч долараў ЗША, якія выдаткаваныя на тое, каб для васьмі сямей набыць сучаснае жыллё і абсталяваць яго ўсім неабходным. І вось супрацоўніцтва падышло да заключнага – самага прыемнага этапу – святкавання ўваходзін.

Павіншаваць сям'ю Багаславец з Асіповіч і сям'ю Сянцовых з Бабруйска прыехалі прэзідэнт Беларускага дзіцячага фонду Уладзімір Ліпскі, дырэктар арганізацыі "Надзея і дамы – дзецям" Марк Кук, каардынатар гэтага праекта ў краінах СНД Багдан Рымарэнка, прадстаўнікі фонду "Сант Джэймс Плэйс", прадстаўнікі Міністэрства адукацыі Беларусі, Савета Міністраў, мясцовых органаў кіравання і інш.

Прыгожыя, утульныя двухпавярховыя катэджы сталі новым жыллём для вышэйназваных сямейных дзіцячых дамоў. Крыху меншы – для сям'і Багаславец, у якой сем дзяцей. У сям'і Сянцовых дзяцей чатырнаццаць. Сям'я гэтая – вельмі творчая: дзеці малююць, займаюцца батыкам, вышываюць і інш. У іх новым доме ёсць і майстэрня. Дарэчы, беларускі мастак Іван Пратасеня, які быў сярод гасцей, адзначыў работы дзятвы як сапраўды вартыя ўвагі. "Цудоўна, калі дзіцячая душа цягнецца да прыгажосці, адчувае яе, – кажа мастак. – І вельмі важна такое імкненне падтрымліваць". Іван Пратасеня зрабіў свой унёсак у гэтыя дамы – падараваў абедзвюм сем'ям па сваёй карціне.

Хоць Сянцовы і Баласлаўцы ўжо і пераехалі ў новыя дамы, заключныя будаўнічыя работы там яшчэ працягваюцца. І фінансуюць гэтую частку ўжо беларускія спонсары: Магілёўскі гарвыканкам, адміністрацыя Першамайскага раёна Магілёва, вытворчыя прадпрыемствы вобласці і інш. Пастараліся многія. І вось у дзяцей ёсць цудоўнае жыллё. Хутка адсвяткуюць уваходзіны і астатнія сем'і, якіх датычыцца гэты праект.

Дарэчы, Марк Кук адзначае, што іх арганізацыя вельмі задаволена вынікамі супрацоўніцтва з Беларуссю. Гэта дае падставы спадзявацца, што працяг будзе.

Вольга ЗАЙКІНА.

Кіеўскія замалёўкі

Вандраванне па свеце мастацтва

Любое мерапрыемства складаецца з дзвюх частак - афіцыйнай і вольнай. Звычайна мы пішам пра першую, а другой не надаём вялікай увагі. А нярэдка менавіта ў неафіцыйных абставінах нараджаюцца арыгінальныя праекты, задумы.

Пяць гадоў як у Крыме ў "Артэку" ладзіцца Міжнародны конкурс педагогаў (мы пра гэта ўжо неаднаразова расказвалі). Артэкаўская аўра – добрая, яна спрыяе ўсталяванню партнёрскіх сувязей, сяброўскіх адносін, дый каханню ўрэшце. На конкурс збіраюцца настаўнікі з усёй былой магутнай краіны – СССР. Нехта з канкурсантаў слушна назваў конкурс педагагічнай тусоўкай, бо ў іх з'явілася новая магчымасць пагаварыць на зразумелай ім педагагічнай мове. З ранку (падчас самых спаборніцтваў) яны – канкурсанты, а ўвечары – адно брацтва. Вось так у адным маленькім гасцінным пакойчыку збіраецца да 15 чалавек (і журы, і канкурсанты, і арганізатары), і ўсе смакуюць крымскае віно, частуюцца вобляй з Астрахані, цукеркамі з Кішынёва, спяваюць песні на беларускай, украінскай, рускай, малдаўскай мовах і шмат гутараць – аб усім.

У такія хвіліны і нараджаецца ўзаемаразуменне, сціраюцца ўсе межы. Кажуць, што калі з кім пасябруеш у "Артэку", дык гэта – надоўга.

Такі вялікі ўступ быў толькі дзеля таго, каб падысці да нашай гісторыі. У ёй усё адбывалася па ланцужку. Спачатку А.Г.Хрыпач, дырэктар Мінскай педагагічнай гімназіі № 3, становіцца ўдзельніцай Міжнароднага конкурсу педагогаў (на той момант яна была яшчэ настаўніцай), затым (гэтай вясной) яна накіроўвае сваіх калег на выставу інавацыйнага педагагічнага вопыту ў "Артэк" – І.А.Бондар (намесніка дырэктара) і С.У.Радзькову (псіхолага). Там у нашых настаўніц было шмат цікавых і карысных сустрэч. І менавіта там С.У.Радзькова пасябравала з настаўніцай–мастачкай з Кіева Н.В.Валодзінай–Панчанка (дарэчы, Наталля Вітальеўна акрамя таго што прымала ўдзел у той жа выставе, з'яўлялася фіналісткай IV конкурсу ў "Артэку"). Можа быць, што і гэтае знаёмства паўплывала на рашэнне Святланы Уладзіміраўны Радзьковай паспрабаваць сябе ў Міжнародным конкурсе.

Так ланцужок працягваецца. На пачатку кастрычніка С.У.Радзькова і яе група падтрымкі з дзесяці адважных гімназістаў едуць у "Артэк" на першы падсемінар VI Міжнароднага конкурсу педагогаў. Маршрут у Крым выбіраецца праз Кіеў, з двухдзённым гасцяваннем у сяброўкі–калежанкі. Іх чакаў ветлівы прыём у Дзіцячай школе мастацтваў № 2 імя В.І.Верыкоўскага (узначальвае якую Л.А.Растоўцава), сардэчны клопат настаўніцы школы Н.В.Валодзінай–Панчанка. І мне таксама пашчасціла трапіць у гэтыя госці. Пра што б і хацелася расказаць чытачам.

Нашы ўражанні

Напэўна, гэта рыса ўсіх славян – ад усёй душы сустракаць сваіх гасцей. Мы былі ўзрушаны сардэчнасцю ўкраінцаў. Хто хоць разок ездзіў з дзецьмі, разумее, якая гэта турботная справа. Але ж Наталля Вітальеўна як вопытны педагог усё загадзя прадугледзела – і начлег, і харчаванне, і забаўляльны момант. Вялікі дзякуй ёй за гэта, як і галоўнаму памочніку – яе малодшаму сыну Кірылу. Нас чакала азнаямляльная экскурсія па старажытным Кіеве, прагляд спектакля ў Тэатры юнага гледача на Ліпках, сустрэча з рэжысёрам пастаноўкі і знаёмства са школаю мастацтваў.

Надвор'е якраз спрыяла найлепшаму ўспрыманню прыгажосці сталіцы Украіны. Мастацкая школа і месца нашага прыпынку знаходзіліся ў цэнтры Кіева, па вуліцы Яраславаў вал. Некалі тут сапраўды праходзіў абарончы вал – глыбінёй 16 метраў і даўжынёй у тры кіламетры, – пабудаваны Яраславам Мудрым. З Залатых варот цяпер пачынаецца вуліца і наша знаёмства з мясцовымі славутасцямі. Залатыя вароты – урачыстая галоўная брама старажытнага Кіева. Да сёння захаваліся дзве сцяны праезду. У 1982 годзе над імі быў узведзены павільён, які ўзнаўляе старадаўні вобраз Залатых варот XI стагоддзя. Каб на экскурсіі дзеці былі больш уважлівымі і дапытлівымі, Н.В.Валодзіна–Панчанка прапанавала ім паўдзельнічаць у конкурсным праекце па складанні свайго плана – знаёмства з горадам.

Я таксама паспрабавала разам з нашымі дзецьмі падумаць – якой жа павінна быць экскурсія для іх? Дзіцячую экскурсію трэба ладзіць з улікам дзіцячага светаўспрымання, іх здольнасцей успрымаць інфармацыю (аб'ём і колькасць часу). Дзеля яе можа слухаць доўгі аповед пра тое, у якім стылі выканаць будынак, і запамінаць даўжэзны спіс прозвішчаў і дат, ні да чаго не прывязаных. Больш дапаможа ёй прыгодніцкія, яркія гісторыі. І гэта трэба ўлічваць.

Экскурсавод павінен стварыць такую атмасферу, каб дзеці адчулі сябе героямі аповеду. Каб для іх стала значным тое, што знаходзіцца яны ў такой мясціне, дзе могуць дакрануцца да чагосьці незвычайнага, паглядзець на ўсё вачыма героя.

Мне было цікава даведацца, што ж яны вынеслі з экскурсіі па горадзе. Дзеці будуць памятаць, што купалі Сафіі Кіеўскай – з сапраўднага золата; што ў Кіева-Пячорскім гісторыка-культурным запаведніку ёсць пячоры, дзе ляжаць нябожчыкі-святыя і не радаецца на іх тло; званіца (Вялікая званіца Успенскага сабора) – гэткая Эйфелева вежа (але маленькая); што ў Флораўскім манастыры ў жанчын (насельніц) – нялёгкае жыццё, якое праходзіць у цяжкай працы і малітвах, таму і адзенне ў іх – усё чорнае; што можа чалавек і блыху падкаваць, і ружу ў волассе зрабіць (Н.С.Сядрысты, выстава мікрамініяцюр). Зразумела, што я пералічыла не ўсё. Шмат яшчэ чаго нагадае кожны, калі будзе разглядаць кіеўскія фотаздымкі. І, напэўна ж, усе будуць расказваць сваім родным, як спалі на падлозе ў турыстычных спальніках, як частаваліся гарбатаю і смачнымі цукеркамі ў школе мастацтваў, як глядзелі вячэрні спектакль, а затым размаўлялі з яго рэжысёрам, і, канешне, пра начную прагулку па Крашчаціку.

У Тэатры юнага гледача на Ліпках у той вечар мы былі ганаровымі гледачамі (з-за нас нават затрымалі спектакль, бо мы спазняліся). У тэатры гралі "Камеру абскура" па Набокаву. І на ўкраінскай мове, аднак гэта не перашкодзіла нашаму разуменню таго, што адбывалася на сцэне. На спектаклі нашы дзеці былі самыя юныя па ўзросце. Узнікла хваляванне: а што, калі рана і не пойдзе? А на сцэне разыгрывалася тое, што мы і сёння можам знайсці ў нашым жыцці. Маладыя хочуць жыць прыгожа, а гэта – музыка, наркотыкі, секс. Каханне сталага мужчыны да маладой жанчыны – такое бязлітаснае пачуццё, калі яно без узаемнасці. Адчуванне брыдкасці – ад падману, здзекаў, непрыстойнасцей. Чаму менавіта гэта трапляе ў камеру абскура? Няўжо яно – наша рэчаіснасць.

Рэжысёр спектакля – Яўген Курман – дзецям спадабаўся, яны разняволіліся і задавалі яму свае пытанні. Спектаклем яны таксама засталіся задаволеныя. Пастаноўка сапраўды вельмі цікава выканана, прафесійная работа і дэкаратара, і майстра па асвятленні і музыцы, добрая знаходка з відэа і фота.

Нашы знаёмствы

Дзіцячай школе мастацтваў № 2 імя Верыкоўскага толькі 14 гадоў, заснавана яна на базе музычнай школы. Галоўнае ўпраўленне культуры, адміністрацыя сталіцы выступілі з ініцыятывай стварэння такой школы, дзе можна было б выкарыстаць комплексны падыход у выхаванні дзіцяці праз мастацтва. Эксперымент такі даручылі дзіцячай школе мастацтваў № 2.

Сёння ўжо можна казаць пра тыя вяршыні, якія ўзялі выхаванцы школы дзякуючы прафесіяналізму настаўнікаў, выдатных дзеячаў мастацтва і культуры. Тут спрабуюць новыя падыходы ў рабоце, адыходзяць ад традыцыйных форм пачатковага музычнага, выяўленчага, харэаграфічнага навучання.

У школе працуе 11 аддзяленняў – тэатральнае, эстрады, вакальнае, харэаграфічнае, фальклорнае і г.д. Выкладае 160 настаўнікаў. Школа налічвае каля 900 вучняў.

Як расказала нам дырэктар Ларыса Анісімаўна Растоўцава, цяпер у школу прыходзіць менш дзяцей з жаданнем абраць прафесію музыканта ці мастака. Бацькі клапоцяцца аб тым, каб іх дзіця было разнабакова развітым. Мастацтва дапамагае раскрыць усе магчымасці, робіць жыццё больш паўнавартасным і багатым. Толькі 20 працэнтаў выпускнікоў школы паступае ў сярэднія спецыяльныя ўстановы, каб далей працягваць вучобу.

Школа мае добрую матэрыяльную базу (даходы ад платных дадатковых паслуг) і можа забяспечыць сваіх вучняў музычнымі інструментамі для заняткаў дома.

Выхаванцы часта выступаюць на розных конкурсах, фестывалях, спаборніцтвах. Іх ужо пазнаюць як на Украіне, так і за мяжой.

Вось ужо некалькі гадоў у школе мастацтваў № 2 працуе падрыхтоўчае аддзяленне для дзяцей 3–7 год. Сухамлінскі казаў, што дзіця павінна жыць у свеце прыгажосці, гульні, казкі, музыкі, малюнка, творчасці. Такія ўмовы для яго могуць стварыць толькі творчыя людзі і школа са спецыяльнай матэрыяльнай базай. Тут распрацавалі вучэбныя планы і адшукалі методыкі работы з самымі маленькімі. Цяпер у школе штогод навучаецца 200 дзяцей.

З першых дзён існавання школы ў ёй працуе Н.В.Валодзіна–Панчанка. Яна кіруе аддзелам выяўленчага мастацтва. Наталля Вітальеўна – "Выдатнік народнай асветы Украіны", пераможца розных конкурсаў і праектаў, аўтар навучальных праграм па мастацтве. Яна неўтаймоўны чалавек і кажа, што гэта ў яе ад бацькі. Яе ўрокі маюць вялікую папулярнасць у дзяцей. Наталля Вітальеўна – палкая прыхільніца выкарыстання камп'ютэра на ўроках малявання. Яна кажа, што, працуючы з камп'ютэрам, юны мастак набывае ў сваё распараджэнне праграму з вялікім асартыментам матэрыялаў і інструментаў. Ён карыстаецца такім "меню" колераў, з якіх можна ўтварыць безліч новых колераў і адценняў. На камп'ютэры малюнак можна выканаць акуратна і з меншаю затратай сіл. На занятках па выяўленчым мастацтве ён дае рэальныя магчымасці для рэалізацыі індывідуальнага падыходу да навучання; значна пашырае магчымасці фарміравання і развіцця мастацка-творчых здольнасцей вучняў; стварае спрыяльныя ўмовы для правядзення натуральнай тэрапіі з мэтаю гарманізацыі псіхаэмацыянальнага стану вучняў.

Наталля Вітальеўна вядзе семінар для педагогаў "Камп'ютэр...разам з алоўкам і пэндзлікам", дзе і расказвае пра сваю аўтарскую праграму.

Вучымся бачыць сэрцам

Праграму па мастацкай творчасці, якую склала Н.В.Валодзіна–Панчанка, хочацца прэзентаваць асобна. Называецца яна так – "Кветка вандравання, або Урокі рознакаляровага мастацтва".

Гэта праграма можа дапамагчы раскрыць духоўны свет дзяцей 5–8 гадоў, навучыць іх успрымаць гармонію і любоў, якімі дыхае прырода, адчуваць свет сэрцам мастака–творцы і перадаваць уражанні ў сваіх працах (малюнках, казках).

Гэтая развівальная кніжка дапамагае настаўнікам і бацькам згладзіць дысгармонію, якая ўласціва большасці сучасных дзяцей, шляхам эстэтычнага выхавання, падтрымання іх мастацкіх здольнасцей.

Дапаможнік можна выкарыстоўваць у навучанні асновам мастацкай творчасці і выяўленчага мастацтва дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту ў дзіцячых садках, звычайных агульнаадукацыйных школах і школах мастацтваў. Можна выкарыстоўваць для правядзення заняткаў мастацкай тэрапіі ў дзіцячых медыцынскіх установах. Урокі суправаджаюцца спецыяльна падабранай музыкай, якая гарманізуе псіхафізічны стан дзіцяці.

Аўтар праграмы "Кветка вандравання" рэкамендуе праводзіць урокі ў гульнявай форме. Мова настаўніка павінна быць жывой, эмацыянальнай, прыцягваць увагу дзіцяці.

Казачны стыль выкладання навучальнага матэрыялу стымулюе развіццё дзіцячай фантазіі, запрашае да сатворчасці. Таму не апошнюю ролю адводзіць гульням дапаможнік дарослым.

Кніга пазнаёміць дзяцей з рознымі тэхнікамі і матэрыяламі, навучыць не баяцца выкарыстоўваць для стварэння малюнкаў і цацак розныя прадметы і матэрыялы, нават такія, якія на першы погляд (погляд дарослага чалавека) не зусім прыдатныя для такой працы. Гэта можа быць маляванне пластылінам, выраб лялек – герояў сваіх казак са звычайных пустых склянак ці старых рэчаў: рукавічак, шапачкі.

Актыўна выкарыстоўваецца музыка ў працэсе навучання – адно з прынцыповых асаблівасцей навучальнай праграмы. Гэта спецыяльна падабраная, гарманізавальная музыка. З усіх відаў мастацтва яна найбольш актыўна ўплывае на эмацыянальны цэнтр дзіцяці, на развіццё фантазіі і ўяўленняў. У ёй гарманічна ўжываюцца электронныя і традыцыйныя інструменты (флейта, скрыпка, гітара, званочкі), выкарыстоўваюцца прыродныя гукі (шум прыбою, спеў птушак, журчанне ручая), якія выклікаюць адчуванне душэўнай раўнавагі, а таксама шырокі спектр эмоцый ды асацыяцый, якія дазваляюць зразумець глыбіню, прыгажосць і гармонію прыроды.

Кніга дапаможа дарослым выхаваць у дзяцей любоў да ўсяго існага, навучыць іх не столькі прыёмам малявання, колькі прыёмам "ужывання" ў навакольны свет. Уліваючыся ў вобразы прыроды, дзіця пачынае ярчэй разумець, што ўсё ў свеце ўзаемазвязана, што кожная рэч мае сваю каштоўнасць, што цэлае складаецца з частак.

Дапаможнік прапануе правесці хоць некалькі заняткаў на прыродзе, у парку або лесе, дзе дзеці могуць навучыцца беражліва і з павагай ладзіць адносіны з прыродай. Напрыклад, падчас урока "Як знайсці сабе сябра сярод дрэў".

Даследаванні паказваюць, што з дзецьмі да 9 гадоў заняткі лепш праводзіць у форме казкі (казкі з магутным эмацыянальным павучаннем). Казка можа ахопліваць як увесь урок, так і асобныя яго моманты. Другім цікавым элементам урока можа быць верш. Рытм, гук, словы вершаў аказваюць вялікі ўплыў на дзіця. На занятках вучні самі ствараюць гісторыі і казкі.

Каб зняць напружанасць падчас заняткаў ці павысіць увагу ў дзяцей, выкарыстоўваюцца прыёмы адгачынку пад музыку (спантанны танец).

Асноўнай мэтай урокаў мастацкай творчасці з'яўляецца выхаванне ў дзяцей любові – да бацькоў, сяброў, да прыроды і ўсяго жывога.

Навучанне па методыцы, прапанаванай Н.В.Валодзінай–Панчанка, накіравана на згладжванне ўнутранай дысгармоніі праз развіццё мастацкіх здольнасцей, эстэтычнага, экалагічнага, этычнага выхавання. Па такой методыцы дзеці могуць з поспехам займацца на ўроку ў 45 хвілін і больш – да 1,5 гадзіны.

Кожны ўрок у дапаможніку мае назву, якая вызначае тэму малюнкаў. Гэтая ж тэма, у сваю чаргу, вызначае і стан, які ствараецца на ўроку з дапамогай метадаў комплекснага псіхафізічнага самарэгулявання.

Заняткі па гэтай методыцы праходзяць у Дзіцячай школе мастацтваў № 2 імя Верыкоўскага Кіева з 1990 года. Таму можна казаць пра станоўчыя змены, якія адбываюцца з дзецьмі. Папершае, яны атрымліваюць шмат інфармацыі, тым самым пашыраючы свой кругагляд, набываюць пазітыўныя навыкі і якасці, у іх паяўляецца актыўная зацікаўленасць у творчай дзейнасці. Бацькі адзначаюць, што дзеці проста прагнуць творчасці: з задавальненнем лепяць, малююць дома і з радасцю ідуць на заняткі мастацкай творчасці ў школу.

А настаўнікі заўважылі, што малыя сталі больш ураўнаважанымі, зменшылася закамплексаванасць. Многія вучні пачынаюць карэкціраваць свае паводзіны ў адпаведнасці з агульнапрынятымі этычнымі нормамі.

У 1995 годзе аўтар "Кветкі вандравання" Наталля Валодзіна–Панчанка была запрошана для апрабацыі мастацка–тэрапеўтычных методык, якія выкладзены ў дапаможніку, у лабараторыю нейрафізіялогіі НДІ псіхіятрыі Кіева. Яна праводзіла ўрокі мастацкай тэрапіі з групай дзяцей, якія маюць затрымку ў псіхафізічным развіцці.

Вынікі гэтага эксперыменту былі бліскучымі: медыцынскімі даследаваннямі пацверджана, што пасля заняткаў па гэтай методыцы дзеці пачыналі хутка дaганяць (а то і абганяць) у развіцці сваіх здаровых аднагодкаў. Яны перадавалі свае пачуцці ў фарбах, рознакаляровых паперках, пластыліне. Яны зноў знаходзілі радасць у адчуванні свету, адкрыўшы яго для ўласнай мастацкай творчасці. Дзеці пачыналі ажываць.

Навучальны дапаможнік "Кветка вандравання" пабудаваны па паўрочным прынцыпе. Кожныя заняткі – новая тэма, новае падарожжа, з новымі матэрыяламі для творчасці.

Пачынаецца ён з прадмовы для дарослых і з расказа пра тое, з чаго пачыналася гэтая кніжка. І з прадмовы-запрашэння дзяцей у незвычайную вандроўку. Кветка вандравання – гэта праваднiца па фантастычнай краіне. Дзе можна будзе даведацца, як маляваць пластылінам, як з бліскучай фольгі ад цукерак і рознакаляровых нітак ды гузікаў зрабіць казку ці якператварыць сумную рукавічку, якая згубіла сваю пару, у актрысу лялечнага тэатра. Верныя сябры краіны – аловак і фламастэр, пэндзлік і фарбы, рознакаляровая папера і нажніцы.

Вось некаторыя назвы заняткаў, якія прапануе дапаможнік: "Мы бульбу не з'ядзім, а ёю намалюем" (прылады для працы на ўроку – сырая бульба, морква, рэдзька, белы аркуш паперы, гуаш і ножык); "Ці можа клякса быць прыгожай?" – вясёлы ўрок, калі дзецям даецца свабода рабіць кляксы і ператвараць іх у цікавыя малюнкі; "Зімовы лес", або як зрабіць так, каб на малюнку загула завіруха і пайшоў снег (з дапамогай рознакаляровай або белай паперы, гуашы, зубной шчоткі і звычайнага грэбня); "Чароўны малюнак" – робіцца свечкай, а расчароўваецца (становіцца бачны) пэндзлікам і акварэллю; "Партрэт музыкі", або як колерам, лініямі ды плямамі намаляваць розныя гукі ды мелодыі; "Тэатр святла і ценяў" – рыхтуецца казка з дапамогай настольнай лямпы, кардону, нажніц, клею.

P.S. Плануецца, што на зімовыя канікулы Наталля Вітальеўна, па запрашэнні Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, прыедзе ў Мінск і правядзе свой семінар для настаўнікаў і выхавальнікаў, дзе і раскажа пра ўсе свае напрацоўкі.

Святлана КІРСАНАВА.

Творчая майстэрня

Камп'ютэр як інструмент мастака

Любы дружа! Запрашаем цябе пазнаёміцца з героямі "Кніжкі для чытання, малявання і камп'ютэрнага навучання" - жыхарамі неабсяжнай і пакуль табе не знаёмай Камп'ютэрнай краіны. Гэта - добры Дракончык, які ўмее лётаць, вельмі любіць падарожнічаць і заўсёды бярэ с сабою фотаапарат, каб не прапусціць нічога цікавага. Дракончык зрабіў шмат фотаздымкаў, якія з ахвотаю разглядае са сваім сябрам Медзведзяняткам.

Дракончыку столькі ж гадоў, колькі і табе, і ён, як і ты, любіць маляваць. У яго многа сяброў сярод выхаванцаў дзіцячай школы мастацтваў № 2 Кіева і Кіеўскай дзіцячай Акадэміі мастацтваў. Там дзеці з задавальненнем навучаюцца маляваць алоўкам, фламастэрамі, рознакаляровымі крэйдачкамі, ствараюць карціны-аплікацыі з каляровай паперы, займаюцца канструяваннем і лепкай, нават малююць пластылінам і ...мышкай! Мышкай?! - здзівішся ты. - Як можна маляваць мышкай? Што за глупства!

Супакойся, тое не пра жывую, а пра камп'ютэрную мышку, якая дапамагае маленькім мастакам маляваць на экране манітора, падарожнічаць па Камп'ютэрнай краіне, гуляць у розныя гульні.

Колькі незнаёмых слоў: камп'ютэрная мышка, экран манітора... Ты пакуль не разумееш іх. Наш урок дапаможа табе даведацца пра іх прызначэнне, авалодаць камп'ютэрнай граматай.

Што такое камп'ютэрная грамата? Паспрабуем табе патлумачыць. Пачынаючы вучыцца, дзіця знаёміцца з літарамі, гукамі. Потым вучыцца складаць іх, чытаць па складах, пасля - сказам, і пакрысе пачынае разумець тое, пра што напісана ў кніжках, паралельна вучачыся пісаць літары. Такім чынам, пасля заканчэння пачатковай школы, навучыўшыся правільна чытаць і пісаць, ты станеш пісьменным чалавекам. Камп'ютэрная грамата дапаможа табе працаваць з камп'ютэрам - супермашынаю, якую выдумаў і стварыў чалавек. Стварыў сабе памочніка.

Камп'ютэр можа стаць сапраўдным сябрам маленькаму мастаку. Ён умее рабіць многае: ствараць праекты і перакладаць з замежных моў, рашаць складаныя задачы, выконваць розныя заданні, пісаць, лічыць, маляваць і нават расказваць казкі і паказваць мульцікі! Ён можа стаць добрым настаўнікам малявання, а дапаможа яму ў гэтым - камп'ютэрная мышка. Вось яна, шэранькая, гладкая, з доўгім хвосцікам, з вушкамі-клавішамі - вельмі падобная на сапраўдную мышку. Яе любімае месца - камп'ютэрны дыванчык, па якім яна бегае туды-сюды.

Цікава, што на экране манітора яна выглядае як звычайная чырвоная рысачка. Яна дапамагае пракладваць шлях, вызначае напрамак. Мышка можа ператварацца ў каляровы аловак... Яна - наша памочніца, умее перакладаць чалавечую мову на камп'ютэрную, выконвае нашы каманды (зразумела, калі яны разумныя).

Дракончык і яго маленькі дружа Медзведзянятка жывуць у камп'ютэрнай праграме, якая запісана на дыскеце. Яе яшчэ называюць гнуткім дыскам або проста дыскам. Дыскета нагадвае тонкі квадратны бутэрброд, з кругленькай начынкаю, падобнай на чорны блін. У гэтым "бліне" збіраюцца праграмы і файлы. У дыскеце можа захоўвацца шмат цікавай інфармацыі і малюнкаў, музыкі і гульняў...

Але як усё пабачыць і пачуць? Камп'ютэр мае дыскавод - дыскета ўваходзіць у яго проста: як бутэрброд у рот, - і вось на экране камп'ютэра (можна сказаць: на экране манітора або на экране дысплея), які падобны на звычайны тэлевізар, ты можаш пабачыць усё, што зберагала ў сабе маленькая дыскета.

Перад табой - чорна-белы контурны малюнак. Злева ад яго - камп'ютэрнае "меню колераў" (24 колеры), якія можна выкарыстоўваць для расфарбоўкі малюнка.

На гэты раз мышка ператварылася ў каляровы аловак, які паказаны на малюнку. Мышкаю-алоўкам ты можаш абраць патрэбны колер і размаляваць малюнак. Каб змяніць колер камп'ютэрнага алоўка, яго трэба паднесці да другога колеру і, лёгка націснуўшы мышцы на левае вушка-клавішу, даць ёй каманду: "Змяні колер! Вазьмі гэты!"

А цяпер яшчэ раз уважліва прыгледзься да чорна-белага малюначка. Ты бачыш на ім палёт... дзе здзяйсняюцца мары... Хочаш ведаць, як яно было? Уладкуйся зручна, прыжмур вочы, каб прыгажэй уявіць сабе падзею. Музыка перанясе цябе на сваіх крылах у той час, у тое месца. Паслухай тую дзіўную гісторыю (музыка гучыць прыемная і спакойная).

Гэта адбылося ў адзін чароўны сонечны дзень, калі ў казачнай краіне прайшоў шчодры дожджык і ў небе заззяла сонейка, зайграла ўсімі колерамі вясёлка. Дракончык рабіў трэніровачныя палёты так, як пра гэта гаворыцца ў вершы В.Ціменка:

Ён нырае ў вясёлку
І пра колеры спявае:
Так - чырвоны,
жар, няйначай,
А аранжавы - гарачы.
Жоўты - як пшаніца
ў полі,
Як трава - зялёны колер.
Аблакітны -
нібы крпелькі.
Наступны ж колер - сіні,
Сіні колер - гэта рэчка.
Фіялетавы - як ночка.

Налятаўшыся ўволю, ён вярнуўся на зямлю і ўбачыў, што яго дружа Медзведзянятка сумны, ціхенька сядзіць у куточку.

- Што здарылася? - спытаў Дракончык. - Чаму ў такі прыгожы, сонечны дзень у цябе дрэнны настрой? Але Медзведзянё, нічога не гаворачы, толькі паглядзела на сябра вачыма, поўнымі слёз.

- З табою здарылася бяда? - занепакоіўся Дракончык.

- Мне сорамна пра гэта казаць, - усхліпнула Медзведзянятка.

- Але ж мы - сябры. Раскажы, што здарылася. Можа, табе патрэбна мая дапамога? Я абавязкова паспрабую дапамагчы.

- Я зайздрошчу табе, Дракончык, вельмі зайздрошчу табе і птушкам, бо вы можаце лётаць, ныраць у хмары, іграцца з вясёлкаю, бачыць з вышыні ўсю нашу краіну! У вас ёсць крылы... А я - бяскрылы, і мая мара ніколі не здзейсніцца...

Так сказала маленькае Медзведзянятка, і буйныя слёзы капалі на яго пухнаты жывоцік.

Дракончык узяўся дапамагчы сябру. Ён прыдумаў спосаб, як узяць свайго сябра ў паветраную вандроўку.

На гэтым малюнку ты бачыш, як ён зрабіў падарунак Медзведзянятку - радасць палёту.

Заданне для цябе: расфарбуй малюнак так, каб ён выпраменьваў радасць і шчасце.

Перад тым як распачаць работу за экранам дысплея, памяркуй над такімі пытаннямі:

- Якія колеры з камп'ютэрнага меню ты выбераш для свайго малюнка?

- У які колер размалюеш Медзведзяня, каб яно выпраменьвала шчасце? Зробіш ты Дракончыка проста зялёным ці адзенеш яго ў рознакаляровы камбінезон?

- Якія колеры выбераш для вясёлкі, што ззяе ў небе казачнай краіны? Ці падобна яна да звычайнай вясёлкі? Прыгадай песеньку, якую спяваў добры Дракончык падчас палёту.

- А якога колеру неба ў казачнай краіне? А хмары? Калі лётаць - зранку, удзень, увечары ці ноччу?

Пажадана, каб ты не толькі размаляваў карцінку, а і дапоўніў яе, намаляваўшы тое, што пабачылі сябры падчас палёту.

Паглядзі, якія цікавыя кампазіцыі стварылі твае аднакласнікі. Уважліва разгледзь свой малюнак. Ці падабаецца ён табе? Якую перавагу мае камп'ютэр перад звычайным алоўкам і фламастэрам? З дапамогай якіх інструментаў ты хацеў бы маляваць на наступным уроку?

Наталля ВАЛОДЗІНА-ПАНЧАНКА,
настаўнік-педагог Кіеўскай школы мастацтваў №2 імя Верыкоўскага, навуковы супрацоўнік інстытута педагогікі АПН Украіны.

НА ЗДЫМКУ: Н.В.Валодзіна–Панчанка.

Малюнак: Дракончык і яго дружа Медзведзянятка ў паветранай вандроўцы. Застаецца толькі расфарбаваць.

Традыцыйная мусульманская адукацыя і выклік XXI стагоддзя

Праблемы адукацыі ў мусульманскіх краінах маюць ключавы характар для разумення таго становішча, у якім апынуўся сучасны свет. Краіны-зоны традыцыйнага распаўсюджання ісламу - не толькі самыя маладыя (больш за палову насельніцтва мае ўзрост да 20 гадоў), не толькі захоўваюць сур'ёзныя праблемы ў сферы адукацыі (ад 20 да 70% непісьменных), многія з гэтых дзяржаў рыхтуюцца да глабальнага супрацьстаяння з заходняй цывілізацыяй.

Пагрозлівы характар сітуацыі бачыцца і ў тым, што ў цэлым шэрагу краін Заходняй Еўропы маюцца вялікія дыяспары выхадцаў з краін ісламскага свету. Так, паводле розных даных, у Англіі пражывае каля 2, Германіі – 5, Францыі – 6 мільёнаў мусульман. Сярод грамадзян Расіі іслам вызнаюць каля 20 мільёнаў чалавек. Агульнай рысай мусульман у дыяспарах з'яўляецца тое, што большасць з іх абсалютна не імкнецца да этнакультурнай асіміляцыі, а, наадварот, усяляк захоўвае свае традыцыі і менталітэт. Апошнім часам па ўсёй Еўропе актыўна будуюцца мячэці і медрэсэ. У Расіі традыцыйная мусульманская школа заняла трывалыя пазіцыі ў Башкартастане, Татарстане, рэспубліках Паўночнага Каўказа.

Падзеі ў Нью-Йорку і наступная за гэтым вайсковая аперацыя ЗША і іх саюзнікаў прымусілі многіх у свеце гаварыць пра глабальнае сутыкненне цывілізацый. Пры гэтым, хаця прамое дачыненне Усамы Бен Ладэна і яго "Аль-Каіды" да тэрарыстычных актаў на Манхэтэне канчаткова не даказана, правільнасць логікі амерыканцаў па нанясенні ўдару ў адказ не выклікае сумнення.

11 верасня амерыканцы і еўрапейцы сутыкнуліся з абсалютна чужым для іх стылем паводзін. І справа тут нават не ў тэрарызме – Еўропа і ЗША не раз падпадалі пад дзёрзкія акты тэрарыстаў – справа ў стаўленні да самых фундаментальных каштоўнасцей: жыцця і смерці. Сучасны рускі палітолаг Сяргей Дунаеў заўважыў, што маці загінуўшага мусульманскага воіна кажа гасцям: "Калі ласка ў мой дом з віншаваннямі, са спачуваннямі – прэч!" У Палесціне сем'і тэрарыстаў-камікадзэ карыстаюцца вялікай пашанай, і многія бацькі толькі мараць пра тое, каб іх сын здзейсніў падобнае. Людзі сучаснай цывілізацыі такога зразумець не могуць.

Лідэры заходніх краін і Расіі зараз усюды падкрэсліваюць, што вайна ідзе супраць тэрарызму, а не ісламскага свету. У той жа час канадскія універсітэты забаранілі прымаць на хімічныя і біялагічныя факультэты выхадцаў з арабскіх краін. Еўрапейцы пачалі ўводзіць змены ў іміграцыйнае заканадаўства, што зробіць яго куды больш жорсткім, а Кангрэс ЗША разглядае папраўкі, прыняцце якіх дазволіць спецслужбам у значнай ступені кантраляваць прыватнае жыццё грамадзян (праслухоўванне тэлефонных перагавораў, праверка перапіскі і г. д.)

Сёння можна канстатаваць, што Захад вельмі баіцца новага непрадказальнага ворага, які дзейнічае ў абсалютна іншай сістэме маральных каардынат. Гэты страх можна зразумець, бо пагроза можа зыходзіць і ад чалавека, якога ты сустракаеш кожны дзень, на выгляд дастаткова рэспектабельнага. Чалавек такі – зусім не люмпен, ён адукаваны, нават займаецца ў авіяцыйнай школе. Але самалётам ён вучыцца кіраваць для таго, каб пасля з дапамогай гэтай машыны загубіць тысячы чалавечых жыццяў, у тым ліку і сваё. І робіць ён гэта абсалютна свядома і ўпэўнена, у адпаведнасці са сваімі ідэйнымі перакананнямі.

А вось што кажуць самі радыкальныя мусульмане. Гадоў за дваццаць да разбурэння Сусветнага гандлёвага цэнтра, на пачатку 80-х гадоў XX стагоддзя, прафесар гісторыі ісламскай культуры з Саудаўскай Аравіі шэйх Мухамед Бен Хусейн Ад Дарыя пісаў: "Я заклікаю ўсіх мусульман да джыхаду, я лічу, што джыхад у сучасных умовах можа быць у наступных формах: па-першае, байкот светапоглядаў, ідэалогій і культур, якія супярэчаць ісламу, з тым, каб нашы краіны пазбавіліся негатыўных ідэй, што ставяць пад сумненне нашу рэлігію, каштоўнасці нашай цывілізацыі; па-другое, мы павінны прапагандаваць нашу рэлігію сваімі дзеяннямі і паводзінамі, нашай формулай жыцця на аснове ісламскай мадэлі, якую так чакае чалавецтва; па-трэцяе, прапагандаваць іслам словам, мудрасцю, усімі сродкамі ўздзеяння і масавай інфармацыяй... Да таго ж трэба рыхтавацца да ўзброенага джыхаду, бо кожнаму разумнаму чалавеку ясна, што нашых ворагаў – яўрэяў, амерыканцаў і камуністаў – задавальняе толькі наша знішчэнне альбо пераход на іх ідэйныя пазіцыі. А ў нас няма іншай мэты, акрамя як весці джыхад у імя Алаха".

У сённяшніх умовах надзвычай важна зразумець, як узнаўляе сябе ідэалогія, што заяўляе аб адкрытай апазіцыйнасці сучаснай сусветнай цывілізацыі. Мы нічога не зразумеем у радыкальным ісламе, ніколі не здолеем выпрацаваць асабістага і гістарычна апраўданага стаўлення да яго, калі не будзем уяўляць, як дзейнічае ў ісламскіх краінах механізм сацыялізацыі і яго стрыжань – традыцыйная адукацыйная сістэма.

Пытанне пра ісламскую адукацыю вельмі актуальнае яшчэ і таму, што, у адрозненне ад старэючых Еўропы, Расіі і ЗША, мусульманскі свет – надзвычай малады (у сярэдзіне 90-х гадоў больш за 55% насельніцтва арабскіх краін не дасягала васемнаццацігадовага ўзросту). Гэтая моладзь, што расце на фоне ісламскага ўздыму, гераічнай і пераможнай міфалогіі, уяўляе сабой сур'ёзны выклік усяму астатняму свету. Яны зусім не цураюцца сучаснасці, любяць грошы і шыкоўныя аўтамабілі, але памятаюць пра Халіфат і пераможныя паходы на Канстанцінопаль, Іерусалім і Вену. Пра гістарычны рэванш яны мараць не менш, чым пра новую мадэль "Ягуара".

Прарок Мухамед шмат і па-рознаму гаварыў наконт ведаў. Арабскае слова "ілм" сустракаецца ў Каране больш за 700 разоў. Імкненне да ведаў з'яўляецца пачэсным абавязкам кожнага верніка.

Пад "ілмам" разумелі засваенне ісламскіх традыцый, містычнае азарэнне, валоданне прыёмамі логікі і энцыклапедычную адукаванасць. Правільнае пазнанне было немагчымым без вывучэння арабскай мовы (мовы Карана і хадысаў) і цеснай сувязі паміж навукай і практыкай. Словы мёртвыя без адпаведных паводзін – гэты тэзіс знакамітага Ібн Хазма можа паўтарыць любы мусульманін.

Усяму, акрамя містычнага азарэння, вучыла традыцыйная ісламская школа, якая да самага апошняга часу захоўвала двухступенную структуру: спярша – пачатковае вучылішча, пасля – медрэсэ. Тыя, хто жадаў прадоўжыць філасофскую або багаслоўскую адукацыю пасля медрэсэ, шукалі сабе настаўніка – муаталіма. Роля выкладчыка ў мусульманскіх краінах – увогуле вельмі вялікая, але асабліва яна ўзрастае ў суфійскіх ордэнах, бо ў рамках суфійскай традыцыі запаветныя веды можна перадаць толькі вусна – ад настаўніка вучню. Калі прачытаць біяграфію любога значнага ісламскага дзеяча, мы заўсёды знойдзем імёны не толькі яго бацькоў, але і настаўнікаў.

Пералік прадметаў у пачатковай мусульманскай школе наступны: арабская мова, лічэнне, гісторыя жыцця Мухамеда, першае чытанне Карана, самыя асноўныя хадысы – паданні пра словы і дзеянні Прарока, якія дайшлі ў вуснай традыцыі. Яшчэ паўтара стагоддзя таму гэтага ў поўнай меры хапала, каб жыць паўсядзённым жыццём, займацца рамяством або гандлем.

Калі ж чалавек меў здольнасці і хацеў працягваць адукацыю, ён паступаў у медрэсэ – школу другой ступені. Першыя медрэсэ ўзніклі ў X стагоддзі ў Харасане і Маверанахары (сучасная Цэнтральная Азія). З другой паловы XI стагоддзя яны сталі вядучым тыпам навучальных устаноў у ісламскім свеце. Медрэсэ існавалі за кошт вакфу – багаўгоднага ахвяравання прыватных асоб. Выкладчыкам і служкам плацілі заработную плату, навучэнцаў забяспечвалі кнігамі, стыпендыямі і жыллём. Спецыяльных праграм у медрэсэ не было. Асноўным (а ў шэрагу выпадкаў адзіным) прадметам заставалася мусульманскае правазнаўства – фікх. Дадаткова часцей за ўсё вывучаліся каранічныя дысцыпліны, арабская мова і літаратура, хадысазнаўства, матэматыка, логіка і медыцына. Медрэсэ падзяляліся па прыналежнасці да правазнаўчых школ – масхабаў (існуе пяць кананічных масхабаў, чатыры самых старых – ханафіцкі, малакіцкі, шафіiцкі і ханбаліцкі, пазней да іх далучыўся джафарыцкі, які пераважае ў сучасным Іране; масхабы вызначаюцца адносінамі да Падання – хадысаў і трактоўкай пытання пра ўзаемасувязь абсалютнай улады Алаха і асабістага выбару асобнага чалавека). Паступова з'явіліся і філасофскія медрэсэ, якія вывучалі некалькі масхабаў, і медрэсэ, што спецыялізаваліся на хадысазнаўстве і медыцыне. У XII стагоддзі медрэсэ аказалі сур'ёзны ўплыў на станаўленне сістэмы каледжаў у Заходняй Еўропе, але пасля мангольскага заваявання Цэнтральнай Азіі спыніліся ў сваім развіцці і прыйшлі ў заняпад. Толькі ў XIX стагоддзі ў Асманскай імперыі сталі паступова абнаўляцца вучэбныя праграмы і дапаможнікі.

Выкладчык медрэсэ – мударыс – звычайна быў спецыялістам па тэарэтычнай і практычнай юрыспрудэнцыі. Цяпер на Арабскім Усходзе мударысамі называюць штатных прафесараў дзяржаўных універсітэтаў. Выпускнікі медрэсэ маглі займаць дзяржаўныя пасады, быць муламі, кадзі (суддзямі), улемамі. У той жа час ісламскі Усход не ведае фармалізацыі адукацыйнай справы. Вырашальным фактарам тут заўсёды было не тое, якую навучальную ўстанову ты закончыў, а грамадскія сувязі і асабісты патэнцыял. У рэшце рэшт, Мухамед нідзе не вучыўся, і Алі заслужыў сваю мудрасць і славу зусім не дыпломам юрыдычнай школы.

Зразумела, сучасная ісламская адукацыя – значна мадэрнізаваная. Так, Сеід Мухамед аль-Атас, заснавальнік і рэктар Міжнароднага інстытута ісламскай думкі і цывілізацыі ў Куала-Лумпуры (Малайзія), які з'яўляецца аўтарам аўтарытэтнай канцэпцыі ісламскай адукацыі, уключае ў сістэму традыцыйнай школы (разам з Каранам, сунай, шарыятам, філасофіяй і дагматыкай ісламу) арабскую і англійскую мовы, інфарматыку, асноўныя гуманітарныя, прыродазнаўчыя і тэхнічныя прадметы.

У той жа час сутнасць ісламскай адукацыі застаецца нязменнай. У адрозненне ад еўрапейскага падыходу, скіраванага на даследчыцкую дзейнасць, самастойны эмпірычны пошук і аналіз, мусульманская педагогіка зыходзіць з таго, што канчатковая ісціна вядомая. Яе адзіная задача – упісаць чалавека ў свет, азораны вышэйшай воляю Алаха. Таму нават не багаслоўе з'яўляецца асновай гэтай адукацыі. Вядучую ролю тут адыгрывае філасофія, а таксама арабская філалогія, пад якой разумеюць навуку пра значэнне слоў, сказаных Пракорам. Можна колькі заўгодна насміхацца над сур'ёзнымі даследаваннямі некаторых ісламскіх вучоных на тэму, дзе пачынаецца і заканчваецца твар, альбо колькі разоў тая ці іншая літара сустракаецца ў Каране, але якой жа непахіснай павінна быць вера ў паданне, каб займацца такімі простымі, як нам здаецца, рэчамі! Калі пагледзець глыбей, за рамкі цывілізацыйных супрацьлегласцей, мы ўбачым, што тут у прынцыпе сутыкаюцца падыходы да рэчаіснасці, бо еўрапейскія вучоныя таксама некалі спрачаліся, колькі анёлаў можа размясціцца на вастрыі іголкі, аднак з цягам часу погляды хрысціянскіх вучоных і багасловаў зведалі істотныя змяненні. Мусульманская думка (асабліва артадаксальная) у значна большай ступені захавала канцэптуальныя погляды і падыходы, характэрныя для часоў нараджэння і першых крокаў гэтай рэлігіі. Крайнімі артадоксамі з'яўляюцца такія радыкальныя плыні (самыя вядомыя прыклады – вахабіты і талібы), прадстаўнікі якіх фактычна спавядаюць сярэдневяковую інтэрпрэтацыю рэлігіі (у хрысціянстве таксама былі і крыжовыя паходы, і інквізіцыя). Яны ігнаруюць увесь вопыт чалавецтва па эвалюцыі маральных каштоўнасцей, а такія паняцці як свабода, талерантнасць, правы чалавека для іх літаральна нічога не значаць.

Сучасная традыцыйная мусульманская школа не падзяляе такога фанатызму. Яе прадстаўнікі не супрацьпастаўляюць сябе свецкай навуцы. Больш таго, ліванец Юсуф Муравія нядаўна выдаў манаграфію "Прыродазнаўчыя навукі ў Каране", дзе знайшоў 61 аят, прысвечаны матэматыцы, 64 – фізіцы, 62 – тэорыі адноснасці, нават 5 – ядзернай фізіцы. Такое даследаванне, зразумела, крыху наіўнае, але вельмі паказальнае. Ісламскія інтэлектуалы не змагаюцца з дасягненнямі найноўшай навукі, наадварот, лічаць іх сваімі, культурна роднаснымі. Яны шчыра вераць у тое, што рэлігія Прарока – светлая будучыня ўсяго чалавецтва.

Лёс сістэмы адукацыі ісламскіх краін можна прасачыць на прыкладзе знакамітай Каірскай медрэсэ Аль-Джамі Аль-Асхар ("Светлазорная саборная мячэць"), якую небеспадстаўна лічаць сапраўднай жамчужынай арабскага свету. Школа тут была заснавана яшчэ ў X стагоддзі, адначасова з самім горадам, які стаў сталіцай ісмаіліцкай дынастыі Фаціміда́ў. Дзякуючы апекаванню Фацімідаў яна вельмі хуткаператварылася ў славуты навуковы цэнтр, дзе вывучалі права, арабскую мову і літаратуру, хадысазнаўства і каранічныя дысцыпліны. Калі Егіпет быў уключаны ў склад Асманскай імперыі (1517 г.), становішча мясцовых кіраўнікоў пагоршылася, адпаведна прыйшла ў заняпад і адукацыя. Свае пазіцыі захаваў бадай што адзін Аль-Асхар, які заставаўся цэнтрам юрыдычнай, багаслоўскай і філалагічнай адукацыі на Блізкім Усходзе. У XVIII стагоддзі роля ўстановы ўзрасла яшчэ больш. Яна паранейшаму была агульнапрызнаным адукацыйным асяродкам, а таксама галоўным прыпынкам на шляху паломнікаў і гандлёвых караванаў. З Аль-Асхарам звязаны жыццё і дзейнасць многіх вядомых людзей – фізіка Ібн аль-Хайсама (XI ст.), урача Абд аль Лаціфа аль-Багдадзі (XIII ст.), паэта Умара бен аль-Фарыда (XIII ст.), гісторыка Ібн Халдуна (XV ст.), пісьменніка і рэфарматара Мухамеда Абдо (XIX ст.).

Пачынаючы з апошняй чвэрці XIX стагоддзя, у медрэсэ пачалася мадэрнізацыя вучэбных праграм, і паступова Аль-Асхар дасягнуў статуса універсітэта. У нашы часы ён з'яўляецца найбуйнейшым навуковым і педагагічным цэнтрам у Егіпце, дзе рыхтуюць спецыялістаў і служкаў культу практычна для ўсіх мусульманскіх краін.

Згодна Закону аб развіцці Аль-Асхара, які быў прыняты ў 1961 г., ва універсітэце налічваецца 9 факультэтаў: асноў рэлігіі, шарыяту, літаратуры, адміністрацыйны, філалагічны, сельскагаспадарчы, медыцынскі, педагагічны і жаночы. Пры ўстанове існуе цэлая сетка школ, найбагацейшы збор арабскіх рукапісаў (больш за 20 тыс. тамоў), працуюць акадэмія ісламскіх даследаванняў і яшчэ некалькі ВНУ. Па многіх актуальных пытаннях меркаванне законазнаўцаў Аль-Асхара лічылася канчатковым. Праўда, у апошнія дзесяцігоддзі аўтарытэт установы ў вачах некаторых дзеячаў ісламу знізіўся. Адбылося гэта з-за супрацоўніцтва кіраўніцтва універсітэта са свецкімі лідэрамі Егіпта – Насерам, Садатам, Мубаракам, якія дастаткова жорстка падаўлялі рух ісламскіх экстрэмістаў.

Станаўленне свецкай школы ў ісламскім свеце пачалося ў XX стагоддзі. У розныя перыяды і ў розных краінах фарміравалася яна пад англа-амерыканскім, французскім або савецкім уплывам. Цяпер школьнікі і студэнты з ісламскіх дзяржаў вучацца не толькі на радзіме, але і ва ўсіх буйнейшых ВНУ Еўропы і Амерыкі. Аднак, у адрозненне ад традыцыйнай мусульманскай адукацыі і асабістых сувязей, дыплом свецкай ВНУ не гарантуе сёння на Усходзе высокага сацыяльнага статуса. Згодна з данымі апытанняў, якія праводзіліся ў 90-я гады XX стагоддзя, 69% студэнтаў Каірскага і Хелуанскага універсітэтаў нават не спадзяваліся знайсці пасля заканчэння работу па спецыяльнасці. Паказальна, што 83% удзельнікаў гэтага апытання заявілі, што лепшы спосаб выпраўлення сітуацыі з беспрацоўем выпускнікоў ВНУ – увядзенне ў краіне нормаў шарыяту. Гэта з'яўляецца яшчэ адным доказам трываласці архаічнай ісламскай ментальнасці і, што павінна асабліва насцярожваць, папулярнасці яе ў асяроддзі маладога адукаванага пакалення.

Па старонках Інтэрнета

Юбілей львоўскага універсітэта

У бягучым годзе Львоўскаму нацыянальнаму універсітэту імя І. Франко спаўняецца 340 гадоў. Як паведаміў рэктар ЛНУ Іван Вакарчук, афіцыйна днём універсітэта лічыцца 11 кастрычніка. Менавіта ў гэты дзень 1999 года Прэзідэнт Украіны Леанід Кучма падпісаў указ аб наданні Львоўскаму універсітэту статуса нацыянальнага.

У 1661 годзе ва універсітэце было чатыры факультэты: багаслоўскі, медыцынскі, філасофскі і юрыдычны. З цягам часу медыцынскі факультэт ператварыўся ў самастойную ВНУ, а багаслоўскі ў перыяд СССР быў закрыты. Зараз у ЛНУ дзейнічаюць 19 факультэтаў і тры каледжы: юрыдычны, педагагічны і прыродазнаўчых навук, інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў. У бліжэйшых планах – адкрыццё тэатральнага факультэта.

Ва універсітэце навучаюцца больш за 22 тысячы студэнтаў. Доля тых, хто вучыцца на платных аддзяленнях, складае 25%.

Як паведаміў І. Вакарчук, ЛНУ мае афіцыйныя пагадненні аб супрацоўніцтве з 49 універсітэтамі ў розных краінах Еўропы і Амерыкі. Штогод сотні выкладчыкаў і студэнтаў прымаюць удзел у розных праграмах міжнароднага супрацоўніцтва.

Ухвалена нацыянальная дактрына развіцця адукацыі

Завяршыўся другі ўсеўкраінскі з'езд работнікаў адукацыі, на якім былі ўсебакова абмеркаваны пытанні сучаснага стану і далейшага развіцця галіны.

Як заявіў на сустрэчы з журналістамі міністр адукацыі і навукі Васіль Крэмень, другі з'езд педагогаў поўнасцю апраўдаў усе надзеі. Па словах кіраўніка адукацыйнага ведамства, галоўным вынікам форуму з'яўляецца пазітыўная рэакцыя дэлегатаў на прапанаваны праект Нацыянальнай дактрыны развіцця адукацыі.

Праект быў у асноўным ухвалены з'ездам, педагогі прынялі рашэнне аб яго дапрацоўцы і накіраванні на зацвярджэнне Прэзідэнту Украіны.

Школьнікі будуць вучыць гімн Расіі

Міністэрства адукацыі Расійскай Федэрацыі вырашыла правесці сярод настаўнікаў і вучняў растлумачальную работу па пытаннях выкарыстання нацыянальнай сімволікі. Адпаведныя інфармацыйныя лісты былі накіраваны ва ўсе навучальныя ўстановы.

Як паведамілі ў Мінадукацыі, школьнікі павінны ведаць, што, напрыклад, пры адначасовым размяшчэнні дзяржаўнага сцяга і сцяга вобласці (горада, раёна, грамадскага аб'яднання) першы павінен быць змешчаны злева ад другога. Калі размяшчаецца няцотная колькасць сцягоў, дзяржаўны павінен быць у цэнтры, цотная – злева ад цэнтра. Памер іншых сцягоў не павінен перавышаць палотнішча дзяржаўнага. Таксама звяртаецца ўвага і на выкарыстанне дзяржаўнага гімна: яго трэба спяваць і слухаць стоячы. Акрамя таго, навучальным установам даручана арганізаваць абавязковае вывучэнне гімна ўсімі школьнікамі і студэнтамі.

Грошай на адукацыю зноў можа не хапіць

У дзяржаўнай Думе Расійскай Федэрацыі ідуць дэбаты па праекце бюджэту на наступны год. Пры гэтым, акрамя як па прынцыповых, канцэптуальных момантах, вельмі актыўна спрачаюцца і па канкрэтных артыкулах, размеркаванні дзяржаўных расходаў па галінах – абароне, прамысловасці, аграрным сектары і г.д.

Бюджэт-2002 аб'яўлены сацыяльным. Згодна з праектам, выдаткі на адукацыю ўпершыню перавысяць абаронныя расходы і, у параўнанні з выдаткамі ў 2001 г., узрастуць на 64%. Па словах Віцэ-прэм'ера расійскага ўрада Вялянціны Мацвіенка, толькі на рэалізацыю праграмы мадэрнізацыі адукацыі да 2005 года плануецца выдаткаваць 56 мільярдаў рублёў, у тым ліку 16 мільярдаў з федэральнага бюджэту.

Галоўнымі задачамі ў сферы з'яўляюцца ўмацаванне дзяржаўных пазіцый і павышэнне статуса настаўнікаў. Пра гэта гаворыцца і ў "Канцэпцыі адукацыйнай палітыкі на сучасным этапе", якая была абмеркавана на пасяджэнні Дзяржсавета і ўхвалена Прэзідэнтам Расіі Уладзімірам Пуціным. У дакуменце асабліва падкрэсліваецца, што дзяржава разглядае паляпшэнне матэрыяльнага становішча педагагічных работнікаў як адзін з прыярытэтаў адукацыйнай палітыкі.

Сёння заработная плата настаўнікаў – вельмі нізкая. Так, стаўкі школьных педагогаў з 7 па 14 разрад у Расійскай Федэрацыі знаходзяцца ў межах 364 – 859 рублёў. Акрамя павышэння зарплаты, прадугледжваецца таксама, што настаўнікі будуць мець права на атрыманне субсідый для набыцця камп'ютэра і карыстання сеткай Інтэрнет. Павышэнню статуса будзе спрыяць і магчымасць стварэння ўласных асацыяцый, саюзаў і аб'яднанняў, удзел педагагічных работнікаў у кіраванні адукацыяй, распрацоўцы асноўных напрамкаў і прынцыпаў яе развіцця. Бясплатнымі для работнікаў адукацыі павінны стаць і карыстанне бібліятэкамі, наведванне (з групамі дзяцей) дзяржаўных музеяў і ўстаноў культуры.

Канцэпцыяй прадугледжаны і сацыяльныя льготы – поўная ці частковая аплата пуцёвак у санаторыі і дамы адпачынку і першачарговае забеспячэнне жыллём.

Варта адзначыць, што многія спецыялісты і самі работнікі адукацыі не без падстаў мяркуюць, што большасць вышэй адзначаных пунктаў канцэпцыі так і застанецца на паперы. Справа тут у тым, што значныя фінансавыя абавязацельствы, згодна праекту, павінны будуць узяць на сябе рэгіёны. Што можна казаць, напрыклад, пра забеспячэнне жыллём, калі і цяпер у цэлым шэрагу рэгіёнаў (Алтайскай Рэспубліцы, Варонежскай вобласці і інш.) назіраецца рост запазычанасці нават па сённяшняй, і так мізэрнай, заработнай плаце.

Яшчэ адной праблемай адукацыйнага бюджэту на 2002 год з'яўляецца яго структура. Так, вельмі істотна ўзрастуць расходы на капітальны рамонт будынкаў і аплату камунальных паслуг. Набыццё ж абсталявання, папаўненне бібліятэчнага фонду, аплата паслуг сувязі (без уліку федэральных праграм) застануцца фактычна на ўзроўні 2001 года. Так, на набыццё неабходнага ўстановам адукацыі абсталявання плануецца выдзеліць (у пераліку) 30 мільёнаў долараў ЗША, на літаратуру кожная ВНУ атрымае толькі 100 тысяч рублёў.

На нядаўнім пасяджэнні Расійскага грамадскага савета развіцця адукацыі спецыялісты галіны абнародавалі ўласныя разлікі і прапановы па паляпшэнні сітуацыі. Па меркаванні рэктара Дзяржаўнага універсітэта вышэйшай школы эканомікі Яраслава Кузьмінава, неабходна прадоўжыць рэалізацыю праграмы тэхнічнага пераўзбраення прафесійнай адукацыі і павялічыць выдаткі на закупку навуковага, вучэбна-вытворчага абсталявання з 1 да 4 мільярдаў рублёў. Фінансаванне стыпендый неабходна павысіць на 1,5 мільярда рублёў. Акрамя таго, для цэнтралізаванай перападрыхтоўкі выкладчыкаў на базах вядучых ВНУ трэба 300 мільёнаў рублёў. Яшчэ 870 мільёнаў рублёў просяць рэктары на рэалізацыю федэральнай мэтавай праграмы "Электронная Россия". Такім чынам, агульная розніца паміж разлікамі, праведзенымі спецыялістамі галіны, і праектам бюджэту складае 6 мільярдаў 770 мільёнаў рублёў.

У суцяшэнне расійскім работнікам сістэмы адукацыі можна сказаць хіба тое, што недахоп настаўніцкіх кадраў, асноўнай прычынай якога з'яўляюцца нізкія заробкі, – гэта агульнасусветная тэндэнцыя. Паводле слоў генеральнага дырэктара ЮНЕСКА па адукацыі Джона Дэніэла, у свеце ў бліжэйшыя 10 гадоў будзе запатрабавана 15 мільёнаў педагогаў.

Аказваць платныя паслугі неабходна ў строгай адпаведнасці з заканадаўствам

Апошнім часам павялічылася колькасць зваротаў у Міністэрства адукацыі Расіі бацькоў па пытаннях правамернасці збірання грашовых сродкаў за аказанне дадатковых адукацыйных паслуг і на патрэбы агульнаадукацыйных устаноў. Выклікана гэта тым, што многія кіраўнікі школ у парушэнне п. 3 арт. 45 Закона Расійскай Федэрацыі "Аб адукацыі" прыцягваюць сродкі бацькоў на дадатковыя паслугі, якія аказваюцца ў рамках асноўных праграм.

У ходзе інспекцыйных праверак адзначаліся факты адсутнасці ў многіх агульнаадукацыйных устаноў ліцэнзій на аказанне платных паслуг. Яшчэ адна тыповая з'ява – шматлікія парушэнні пры афармленні дагавораў. Найбольш распаўсюджанымі тут з'яўляюцца ўшчамленне ў правах школьнікаў і іх бацькоў, адсутнасць або недакладнасць інфармацыі пра выканаўцаў і самі паслугі. Пры праверцы скаргаў пацвердзіліся многія факты незаконных збораў на дадатковыя заняткі, утрыманне аховы, набыццё абсталявання. У шэрагу выпадкаў грошы, якія фактычна збіраліся прымусова, проста прысвойваліся кіраўніцтвам школ і некаторымі настаўнікамі.

У сувязі з гэтым Мінадукацыі яшчэ раз нагадала, што аказанне школамі платных паслуг можа ажыццяўляцца толькі пры наяўнасці адпаведнай ліцэнзіі, у строгай адпаведнасці са статутамі ўстаноў і дзеючым заканадаўствам. Забараняецца таксама збіраць грошы з бацькоў без ажыццяўлення адпаведных касавых аперацый, устаноўленых фінансавымі і кантрольнымі органамі.

Арыенцір - на Японію

"Мы супрацоўнічаем з многімі універсітэтамі і школамі бізнесу розных краін", – гаворыць дырэктар Вышэйшай школы бізнесу Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта прафесар Алег Віханскі.

Вядучая ўстанова ў сістэме расійскай бізнес-адукацыі мае намер і надалей працягваць і развіваць такое супрацоўніцтва. Увага надаецца як паглыбленню адносін з традыцыйнымі партнёрамі, так і пашырэнню геаграфіі ўзаемадзеяння. Асаблівую ўвагу кіраўніцтва ВНУ надае Японіі. На нядаўняй сустрэчы з прадстаўнікамі расійскіх мас-медыя Алег Віханскі сказаў: "Звычайна школы бізнесу ў сваёй рабоце арыентуюцца на ЗША і Заходнюю Еўропу. Мы ж, напэўна, адзіныя ў Расіі, хто працуе з японскімі партнёрамі, у прыватнасці добрыя стасункі ўстаноўлены са школай бізнесу універсітэта Кейё. З японскімі калегамі мы праводзім рэгулярныя семінары перыядычнасцю два разы на год. Тыдзень нашых студэнтаў навучаюць расійскія выкладчыкі, тыдзень – японцы, пасля чаго студэнты едуць на дзесяцідзённую практыку ў Японію".

Сведчаннем міжнароднага прызнання Вышэйшай школы бізнесу МДУ з'яўляецца і яе членства ў аб'яднанні Global Class, у якое ўваходзяць вядучыя ўстановы такога профілю ва ўсім свеце.

Аб'яўлены конкурс для ахвотнікаў вучыцца ў ЗША

Амерыканскі Савет па міжнароднай адукацыі аб'явіў адкрыты конкурс на атрыманне стыпендый па праектах, якія фінансуюцца Бюро адукацыйных і культурных праграм Дзяржаўнага дэпартамента Злучаных Штатаў і прызначаны для тых, хто жадаў бы атрымаць ступень магістра альбо доктара ў вядучых універсітэтах краіны на працягу 1 – 4 гадоў. Для таго каб прыняць удзел у конкурсе, неабходна мець дыплом аб вышэйшай адукацыі. Пераможцы конкурсу змогуць прадоўжыць навучанне па спецыяльнасцях: кіраванне бізнесам, грамадскае адміністраванне, ахова здароўя, прыродакарыстанне, міжнародныя адносіны, бібліятэчная справа і інфарматыка, паліталогія, журналістыка.

На Украіне пачалася камп'ютэрызацыя сярэдняй адукацыі

Звыш 1500 школ будзе камп'ютэрызавана на Украіне ў бягучым годзе. Да 2004 года, згодна з праграмай камп'ютэрызацыі сярэдняй адукацыі, ва ўсіх школах краіны будуць створаны камп'ютэрныя класы.

Як паведаміў міністр адукацыі і навукі Украіны Васіль Крэмень, у 2001 годзе на гэтую праграму выдзелена 20 мільёнаў грыўняў, якія накіраваны на абсталяванне 500 школ. Яшчэ 1000 агульнаадукацыйных устаноў мяркуецца камп'ютэрызаваць за кошт мясцовых бюджэтаў. Агульная доля дзяржаўных выдаткаў – 90 %, астатняе – сродкі спонсараў.

У 2002 годзе на ўказаныя мэты запланавана выдзеліць 30 мільёнаў грыўняў. Аднак, паводле слоў Васіля Крэменя, гэтая сума можа быць істотна павялічана, бо "існуе поўная падтрымка Прэзідэнта па гэтым пытанні".

Усяго на Украіне каля 22 тысяч школ, большасць якіх (16 тысяч) знаходзіцца ў сельскай мясцовасці.

Другая маладосць бібліятэкі

Пасля рэканструкцыі зноў адчыніла дзверы фундаментальная бібліятэка Расійскага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта імя А.І. Герцэна. Пакаленні студэнтаў і прафесараў на працягу ўсіх 204 гадоў існавання ВНУ карысталіся старой бібліятэкай, у фондах якой захоўваліся унікальныя старажытныя рукапісы, гістарычныя рарытэты нацыянальнага маштабу, сучасная літаратура. Зразумела, што за такі вялікі час састарэлі памяшканні і абсталяванне, не адпавядала патрабаванням сённяшняга дня і сама методыка бібліятэчнай працы.

Пасля капітальнага рамонту і рэканструкцыі бібліятэку можна смела аднесці да самых сучасных. Прыгожыя прасторныя чытальныя залы, перадавыя заходнія тэхналогіі захавання і дастаўкі кніг, зручная сістэма каталогаў – усё гэта паспелі па заслугах ацаніць наведвальнікі. Паводле слоў работнікаў, з увядзеннем новых тэхнічных сродкаў для чытачоў стануць даступнымі не толькі літаратура агульнага карыстання, але і рарытэтныя выданні.

Акадэмія будзе універсітэтам

Іркуцкая дзяржаўная эканамічная акадэмія будзе пераўтворана ва універсітэт у гэтым навучальным годзе. Пра тое паведаміў яе рэктар Міхаіл Вінакураў. Галоўная мэта гэтага кроку – дамагчыся прызнання дыпломаў навучальнай установы за мяжой. Усё неабходнае – выкладчыцкія кадры універсітэцкага профілю, адпаведную матэрыяльна-тэхнічную базу, пяць напрамкаў падрыхтоўкі спецыялістаў – акадэмія мае ўжо сёння. Паводле слоў М. Вінакурава, у цяперашні час дыплом яго ўстановы за мяжой не каціруецца менавіта таму, што дыплом – акадэмічны, а не універсітэцкі. Статус універсітэта таксама станоўча паўплывае і на эфектыўнасць міжнародных сувязей, у прыватнасці будзе садзейнічаць пашырэнню студэнцкага абмену з ВНУ іншых краін.

Грант паспеў да юбілею

Грант памерам 25 тысяч долараў ЗША выйграла усцьілімская школа № 10 па выніках Усерасійскага конкурсу інавацыйнай педагогікі "Аўтарскі эксперымент". Сродкі выдзелены школе на распрацоўку вучэбнай праграмы па падрыхтоўцы менеджэраў агульнаадукацыйных устаноў, выкладчыкаў дапрафесійнага і прафесійнага навучання. Гэтая школа з 1990 года з'яўляецца эксперыментальнай установай федэральнага значэння. За гэты час педагогі назапасілі шмат практычных і тэарэтычных матэрыялаў. Таксама варта адзначыць, што выдзяленне гранта паспела якраз да 20-гадовага юбілею ўстановы.

Акадэмікі РАН занепакоены адыходам фундаментальных дысцыплін у школе на другі план

Вядучыя вучоныя ў галіне дакладных навук у большасці сваёй не прымаюць непасрэднага ўдзелу ў распрацоўцы канцэпцыі і праграм айчыннай адукацыі. Тым не менш у многіх вядомых навукоўцаў – матэматыкаў, фізікаў, хімікаў – ёсць свой, адметны погляд на многія актуальныя адукацыйныя праблемы сённяшняга дня. Больш за ўсё іх непакоіць тое, што ў праграме мадэрнізацыі адукацыі прыярытэтнымі школьнымі прадметамі названы інфарматыка, замежная мова, эканоміка і права, а фундаментальныя дысцыпліны адыходзяць на другі план.

Абмеркаванню гэтых пытанняў было прысвечана пасяджэнне Вучонага савета РАН, якое адбылося ў Матэматычным інстытуце імя Сцяклова. Сярод выступоўцаў было шмат знакавых імёнаў. Гэта акадэмікі Дзмітрый Аносаў, Андрэй Ганчар, Уладзімір Арнольд, Сяргей Нікольскі, Леў Кудраўцаў. Паводле іх меркавання, першародная ўвага ў школах сёння павінна надавацца матэматыцы, а таксама роднай мове і літаратуры. Менавіта яны – фундамент і стрыжань адукацыі. Далей ідуць фізіка, хімія, біялогія, гісторыя і геаграфія. Перагрузкі ў сённяшняй школе, лічаць дакладчыкі, адбываюцца з-за паяўлення "модных" прадметаў – такіх, як сусветная культура, экалогія, бяспека жыццядзейнасці. На думку аксакалаў расійскай навукі, такія дысцыпліны толькі засмечваюць вучэбныя планы, і ў пагоні за другарадным дзеці не паспяваюць засвоіць галоўнае.

Акадэмікі адзначылі, што цяперашняя канцэпцыя мадэрнізацыі адукацыі вельмі нагадвае тую, што была прынята ў 80-я гады, калі ўпор, паводле ўзору некаторых заходніх краін, зрабілі не на матэматыку, а на прадметы гуманітарнага цыкла. Між тым на Захадзе, у прыватнасці ў Злучаных Штатах, наадварот, выпраўляюць дапушчаны раней перакос. Так, пасля адпаведнага даклада сумеснай камісіі НАСА і Пентагона, Кангрэс ЗША распарадзіўся выдаткаваць з бюджэту 5,44 мільярда долараў на падрыхтоўку настаўнікаў матэматыкі.

Сёння ў Расіі, адзначаў акадэмік Уладзімір Арнольд, назіраецца імклівае падзенне матэматычных ведаў вучняў. Паводле вынікаў выпускных экзаменаў 2001 года, сярэдні бал па матэматыцы (па краіне ў цэлым) быў "здавальняюча". Спрыяе такой сітуацыі, на думку выступоўцаў, і нізкая якасць падручнікаў. Прычына гэтага – вельмі неразборлівая палітыка Мінадукацыі, якое выдае дазвол амаль што па ўсіх прапановах. Акадэмікі РАН лічаць такую практыку заганнай і прапануюць выпрацаваць сур'ёзны механізм апрабацыі падручнікаў. Як прыклад называўся знакаміты падручнік матэматыкі савецкіх часоў пад рэдакцыяй А.П. Кісялёва, які перавыдаваўся 16 разоў.

На вучоным савеце прысутнічаў адзін з намеснікаў міністра адукацыі – Аляксандр Кісялёў, які вымушаны быў трымаць адказ за ўсе "грахі" айчынных рэфарматараў ад адукацыі.

Матэрыялы паласы падрыхтаваў Уладзімір МАТУСЕВІЧ.

Тэатр

"Воблака" раствараецца ў рэчаіснасці

Не кожная навучальная ўстанова можа пахваліцца наяўнасцю ўласнага тэатра. А вось мінскай сярэдняй школе № 74 у гэтым сэнсе пашанцавала. У яе вучняў ёсць выключная магчымасць далучыцца да сцэнічнага мастацтва, ды яшчэ такога нераспаўсюджанага яго віду, як пантаміма.

Тут працуе тэатр-студыя "Воблака" пад кіраўніцтвам "шырока вядомага ў вузкіх колах" акцёра-міма Ігара Глушакова, аўтара і выканаўцы монаспектакляў "Атрапас", "Гісторыя хваробы" і "Гагарын".

Нядаўна я трапіла ў творчую майстэрню "Воблака" – "ружовую" залу 74-й школы – і з цікаўнасцю паназірала за яго дзеючымі асобамі ў час рэпетыцыі.

У тэатры-студыі, а па штатным раскладзе – у звычайным гуртку, напачатку займалася каля трыццаці школьнікаў. Засталося ж толькі пяцёра, вядома, самых таленавітых, зацікаўленых, што падаюць надзеі. Па словах Ігара Васільевіча, захаваць першапачатковую цікавасць, выклікаць поўнае разуменне і давер – справа нялёгкая. Сапраўды, работа з дзецьмі, часам няўдзячная, патрабуе чуйнасці ад педагога. Намёк дзіцяці на тое, што з яго мог бы атрымацца, скажам, лепшы спартсмен ці бухгалтар, можа нанесці сур'ёзную псіхалагічную траўму. Часта ўзнікаюць непаразуменні з бацькамі. Дзянісу, напрыклад, маці пэўны час забараняла наведваць тэатр-студыю, бо лічыць за лепшае для сына быць перакладчыкам з французскай мовы, а не акцёрам. У Паліны – білінгвістычны клас, і часу на рэпетыцыі не хапае. Самому Ігару Васільевічу даводзіцца выкройваць час паміж заняткамі ў Акадэміі мастацтваў, на цыркавым аддзяленні музычнага вучылішча імя Глінкі, дзе ён выкладае, і працай над уласнымі праектамі.

Тым не менш "Воблака" існуе, і я зрабіла выснову, што сумесная праца ў ім прыносіць масу задавальнення і ўзаемнай аддачы абодвум бакам.

Дарэчы, Глушакову даводзілася выкладаць у Германіі, і ён лічыць, што з нашымі дзецьмі працаваць цяжэй. Яны не такія кантактныя і нават "схільныя да хлусні", што з'яўляецца адбіткам сямейнага выхавання, дзе слова разыходзіцца са справай. Сваё меркаванне Ігар Васільевіч падмацоўвае цытатай з Буніна: "Мы так сапсаваліся ў мане, што гэта стала нашай другой натурай".

А пантаміма па сваёй сутнасці – праўдзівы жанр, і пастулат "вымаўленае – ёсць хлусня" не мае да яго ніякага дачынення. Рух не бывае лжывым. Тым больш у выкананні дзяцей – носьбітаў чысціні і прастаты, яшчэ не звыклых да прытворства і крывадушша.

"У нас заўсёды існаваў тэатр дэкламацыі", – гаворыць Глушакоў, – а рухам надавалася другараднае значэнне". Напэўна, недаацэньванне пластычнай выразнасці цела, жэстаў, мімікі і падштурхнула яго заняцца навучаннем дзяцей пантаміме ў чыстым выглядзе. З гэтай прычыны Ігар Васільевіч адмовіўся ад выкладання ў 136-й тэатральнай школе і кіраўніцтва франкафонным варыянтам "Воблака", тэатрам "Clartes" (74-я школа), удзельнікі якога, дарэчы, называлі свайго настаўніка не інакш як майстрам-чараўніком.

Здаецца, жанр пантамімы зараз перажывае не лепшыя часы, а Ігар Глушакоў наогул лічыць, што такога... і не існуе. За выключэннем некалькіх асоб. Вячаслаў Іназемцаў з яго тэатрам пластычнага гратэску "Жэст" папулярны больш за мяжой, чым у нас. Сольныя спектаклі Ігара Глушакова збіраюць аншлагі, але адбываюцца так рэдка, што не вядомы шырокай аўдыторыі. "Дастаткова паглядзець на афішы і паслухаць анонсы, каб зразумець прычыну такой безнадзейнай сітуацыі, – гаворыць Ігар Васільевіч. – Падмосткі сталічных тэатраў і канцэртных пляцовак запаланіла процьма гастралёраў-халтуршчыкаў. Мужчыны пераўвараюцца ў жанчын, жанчыны распранаюцца на сцэне, імкнучыся ўразіць уяўленне гледача нейкімі супрацьнатуральнымі трукамі". Што ж, калі зоркі запальваюцца – гэта каму-небудзь трэба. Аднак не ў такой жа колькасці.

Згадзіцеся, тэатр павінен быць усякі: разнастайны і рознастылёвы. За апошняе дзесяцігоддзе ўсе звыкліся з тым, што камерцыйныя інтарэсы вызначаюць густы публікі, дыктуюць пэўныя настроі акцёрам і рэжысёрам. Кожны, хто выдзяляецца з натоўпу сваёй самабытнасцю – застаецца за бортам і амаль асуджаны на заняпад.

Не лішне будзе згадаць, што ў нас акцёры, урачы і настаўнікі – калегі па няшчасці. Па словах Глушакова, тыповай з'яўляецца сітуацыя, калі выступленне ў сталічным тэатры не прыносіць аніякай выгады, а пакідае адны толькі даўгі. Самавыяўленне каштуе дорага. Менавіта таму да нядаўняга часу Ігар Васільевіч працаваў адзін, без трупы – каб не ствараць праблем іншым. Бо "вымушаць людзей працаваць за капейкі, – лічыць ён, – несправядліва". Сам сабе – і рэжысёр, і сцэнарыст, і касцюмер, і прадзюсер, і выканаўца.

Аднак, як і кожнаму майстру, Глушакову хацелася б выхаваць паслядоўнікаў, унесці нешта сваё, уласнае ў развіццё пантамімы, а менавіта – яе філасофскага напрамку – з падтрымкай вучняў-аднадумцаў. І вось першы крок на гэтым шляху – праца ў тэатры-студыі 74-й школы. "Воблака", як спадзяецца яго кіраўнік, стане неўзабаве асновай для стварэння прафесійнага калектыву.

У хуткім часе можа востра паўстаць пытанне наконт гастроляў. Аказваецца, іх прапануюць арганізаваць за мяжой: да прыкладу, у Германіі. Там даўно ўжо ацанілі ўплыў развіцця творчых навыкаў у дзіцяці на станаўленне яго асобы, і таму дзіцячыя тэатральныя праекты маюць падтрымку і фінансавыя субсідыі ад дзяржавы. Тым не менш Глушакову хацелася б, каб напачатку "Воблака" знайшло свайго гледача тут, на Беларусі. 21–22 лістапада тэатр-студыя прэзентуе на фестывалі пластычнага жанру "Экстрадыцыя" свае прэм'еры – пантамімічны спектакль "Бура" і нелітаратурную драму "Тры сястры" з удзелам групы "Князь Мышкін". Ігар Глушакоў выступіць з монаспектаклем "Гагарын", які можна лічыць прэм'ерай, бо мінскаму гледачу ён будзе прадстаўлены толькі другі раз.

Пяцёрка юных акцёраў з нецярплівасцю і хваляваннем чакае першага выхаду на сцэну. А пакуль што хлопчыкам і дзяўчынкам падабаецца сам творчы працэс, разняволеная атмасфера рэпетыцый, усмешлівы настаўнік, што размаўляе з імі як з дарослымі. Ім цікава завучваць рухі, імправізаваць, удзельнічаць у распрацоўцы сюжэтаў мініяцюр.

На маіх вачах нараджаецца эцюд. Рыгор і Дзяніс "прыдумалі" яго самі. Сустрэча з кімсьці, сустрэча з незнаёмцам... Позірк у люстэрка – сустрэча з самім сабой. Салют!.. Ігар Васільевіч дапамагае напоўніць сітуацыю адзнакамі і прапануе музыку Джо Дасэна.

Я з захапленнем назіраю. Інтэрпрэтую і перажываю жэсты па-свойму, не губляючы пры гэтым іх першаснага сэнсу. Безумоўна, словы не даюць такіх адчуванняў. Поўная адсутнасць штучнасці і фальшы, наіўная вынаходлівасць, адкрытыя твары, шчырыя рухі. Дзіцячая няўрымслівасць – самая сапраўдная акцёрская сутнасць. Няхай задуманае не атрымліваецца і з пятага разу, галоўнае – працаваць, удасканальвацца, адточваць, адшліфоўваць кожны рух і напаўняць яго сэнсам. Ігар Васільевіч называе гэта пошукам ісціны...

Іна НІКІЦЕНКА.

Тэлепраграма

СЕРАДА, 21 ЛІСТАПАДА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.35 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Страсці".
10.00 Здароўе.
10.30 "Маленькія Эйнштэйны".
11.00 "Чалавек мора".
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Угрум-рака". 2-я серыя.
14.30 Час мясцовы.
15.15 "Дэні, раскажы мне гісторыю".
15.25 "Казкі бацькі Кастара-2". , 3-я серыя.
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Страсці".
18.20 Зона Ікс.
18.30 Саюзнае веча.
18.50 Драма "Вінсент, Франсуа, Поль і інш.".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 "Чалавек мора".
22.30 Спорт-кур'ер.
22.40 "Чатыры танкісты і сабака". 2-я серыя.
23.50 Крымінальнае дасье.
0.15 "Сустрэча ў Траецкім".

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Фаталісты". 2-я серыя.
10.15 "Паскорная дапамога".
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Вечны кліч".
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 Смехапанарама.
18.00 "Зямля кахання".
19.00 Апошні герой.
20.00 Час.
20.40 "Фаталісты". 3-я серыя.
21.40 Як гэта было. "Справа спартсменаў. 1936 год".
22.30 Начны "Час".
23.00 "Ціхі дом".
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Маскоўскія вокны".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Камедыя "Ультыматум".
18.00 "Маскоўскія вокны".
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 Дэтэктыў "Кобра. Груз". 1-я частка.
21.25 "Адчыніце, міліцыя!".
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.45 Дак. фільм "Азербайджан".
23.45 Фільм "Смяротная гонка".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
7.30 "Андрус". Маст. фільм.
8.35 Канцэрт-вальс.
9.10 Ток-шоу "Наўздагад".
9.40 "Падарожжа ў Малін", "Званок з Расіі". Дак. фільмы.
10.30 "Усё яго жыццё – кінематограф".
11.45 "Дзіўная жанчына". Маст. фільм. 1-я серыя.
13.05 Тэлефестываль "Розум: XXI стагоддзе".
13.30 Разам з Фафалем.
13.45 Шляхі Госпадня.
14.15 Чым жыве Расія.
14.30 Бліскучы Санкт-Пецярбург.
15.10 "Ці гатовы".
15.35 "Падарожжа ў Малін", "Званок з Расіі". Дак. фільмы.
16.30 Машыны часу.
17.00 Археалогія.
17.50 Хто мы?
18.15 "Вяртанне ў Брайдсхед".
19.05 Партытуры мастакоў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Да 100-годдзя нобелеўскіх прэмій.
20.45 "Пакідаў стары старую". Спектакль.
22.30 Партытуры не гараць.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння.
5.10 Крымінал.
5.20 У запас.
5.35 Афіша.
5.40 Нашы любімыя жывёлы.
5.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
5.50 Вялікія грошы.
6.15 Крымінал.
6.20 Нашы любімыя жывёлы.
6.35 Карданны вал.
6.40 Афіша.
6.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
6.50 Вялікія грошы.
7.15 У запас.
7.25 Нашы любімыя жывёлы.
7.30 Карданны вал.
7.40 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.45 Вялікія грошы.
7.55 Афіша.
8.25 Вялікія бацькі.
8.30 Без рэцэпта.
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.20 Скварнасць.
9.55 "Светлячок". 4-я серыя.
10.10 Кватэрнае пытанне.
10.35 "Асяроддзе".
11.20 "Светлячок". 5-я серыя.
11.30 Фільм "На мурамскай сцяжынцы".
13.20 Крымінал.
13.35 Афіша.
13.40 Баявік "Вогненны дракон".
15.30 Дэтэктыў "Сёмая мішэнь".
17.35 Крымінал.
18.35 Герой дня.
18.55 "Дзень нараджэння Буржуя-2".
20.00 Скварнасць.
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Ювентус" (Італія)–"Баер" (Германія).
23.50 Трэці тайм.
0.50 Дзённік Тыдня Высокай моды ў Маскве.
1.05 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Дэпартыва" (Іспанія)–"Арсенал" (Англія).

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Шкадлівы сабака".
7.00 "Таямнічыя рыцары Цір На Ног". 7.30 "Мурашкі".
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ. 8.15 Навіны СНД.
8.30 Музыка на СТБ.
8.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 "Аціла, правадыр гунаў". 1-я серыя. 11.10 "Паралелі".
11.30 "Дыскаверы" на СТБ.
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Выпадковы сведка".
12.45 "Забойная сіла-3".
14.00 "Бафі".
15.15 "Кулінарныя рэцэпты".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Шкадлівы сабака".
16.30 "Ікс-мен".
16.55 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Радыё-кропка".
19.00 "Тэма дня".
19.10 "Прэм'ер-парад "Сталічны". 19.15 "Вечарніца".
19.30 "Аціла, правадыр гунаў". 2-я серыя.
21.40 "Забойная сіла-3".
23.00 Навіны "СТБ – 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Вестэрн "Вяртанне Фрэнка Джэймса".

ТБ 6

5.45 Дарожны патруль.
6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00, 10.00 Цяпер.
6.10, 6.40, 7.10 Дзень за днём.
7.40 Тушыце святло.
7.50 Назло.
8.25 "Грамадзянін начальнік".
9.30 "Небяспечны свет".
10.25 "Жанчына з характарам".
11.10 Тэлемагазін у Мінску.
11.30 "Проста звяры".
12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 Цяпер.
12.20 Тэлемагазін у Мінску.
13.20 "За шклом".
14.25 Мультфільм.
14.40 Дарожны патруль.
15.00 100 цудаў свету.
16.30 "Самыя гучныя злачынствы ХХ стагоддзя". 17.05 "За шклом".
17.40 Дарожны патруль.
18.50 "Грамадзянін начальнік".
20.35 Тушыце святло.
20.50 "За шклом".
22.00 Грані.
22.45 "Без пратакола".
23.35 "За шклом".
0.05 Дарожны патруль.

ЧАЦВЕР, 22 ЛІСТАПАДА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Страсці".
10.00 Тэлевітамін.
10.30 "Маленькія Эйнштэйны".
11.00 "Чалавек мора".
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 "Угрум-рака". 3-я серыя.
14.15 "Скарбы сусветнай культуры". 14.30 Сутнасць.
15.15 "Дэні, раскажы мне гісторыю".
15.25 "Казкі бацькі Кастара-2". 4-я серыя.
15.40 "Маленькія Эйнштэйны".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Страсці".
18.20 Зона Ікс.
18.30 Прыгодніцкі фільм "Рабінзон Круза".
20.15 Лёс чалавека.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Чалавек мора".
22.30 Спорт-кур'ер.
22.40 Серыял "V. I. P.". 1-я серыя.
23.45 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 "Зямля кахання".
9.15 "Фаталісты". 3-я серыя.
10.15 Смехапанарама.
10.45 "Ералаш".
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Вечны кліч".
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 "Самі з вусамі".
18.00 "Зямля кахання".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Фаталісты". 4-я серыя.
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час".
23.00 "Сацi".
23.30 "Начная змена".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Маскоўскія вокны".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 Фільм "Тры таполі на Плюшчысе".
18.00 "Маскоўскія вокны".
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Кобра. Груз". 2-я частка.
21.25 "Адчыніце, міліцыя!".
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.45 Фільм "Дансер".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
7.30 "Каляровыя сны". Маст. фільм.
8.30 Руская віла ў цэнтры Рыма.
9.10 "Вакзал мары".
9.40 "Ах, у психов жизнь". Дак. фільм.
10.25 Айчына і лёсы.
11.45 "Дзіўная жанчына". 2-я серыя.
12.50 Мультфільм.
13.30 Разам з Фафалем.
13.45 "Шчаўкунчык".
14.15 Чым жыве Расія.
14.30 А. П. Чэхаў. "Нахлебнікі".
14.50 Ф. Шапэн. Баркарола.
15.10 "Ці гатовы".
15.35 "Ах, у психов жизнь". Дак. фільм.
16.30 Экспедыцыя "Чыж".
17.00 Археалогія.
17.50 Парыжскі часопіс.
18.15 "Вяртанне ў Брайдсхед".
19.05 "Паслужны спіс мічмана".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Да 100-годдзя нобелеўскіх прэмій.
20.45 "Каханне ў Германіі". Маст. фільм.
22.30 "Джазафрэнія".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння.
5.10 Крымінал.
5.20 У запас.
5.35 Афіша.
5.40 Нашы любімыя жывёлы.
5.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
5.50 Вялікія грошы.
6.20 Крымінал.
6.35 Карданны вал.
6.40 Афіша.
6.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
6.50 Вялікія грошы.
7.15 У запас.
7.25 Нашы любімыя жывёлы.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 Падарожжы натураліста.
8.25 Ох, ужо гэтыя дзеці!
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
9.25 Свая гульня.
10.10 "Працяг будзе..." з Ю. Мяньшовай.
11.25 "Паліцэйскія".
13.25 Крымінал.
13.35 У запас.
13.45 Афіша.
13.50 "Графіня дэ Мансаро".
15.30 "Салон прыгажосці".
16.30 "Дзень нараджэння Буржуя-2".
17.35 Крымінал.
18.35 Герой дня.
18.55 Камедыя "Уцёкі".
21.55 Зусім сакрэтна.
23.20 Дзённік Тыдня Высокай моды ў Маскве.
23.40 Гордан.

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Шкадлівы сабака".
7.00 "Таямнічыя рыцары Цір На Ног". 7.30 "Мурашкі".
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.30 "Аўтапанарама".
8.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.50 "Віртуальны свет".
9.00 "Аціла, правадыр гунаў". 2-я серыя.
11.30 "Дыскаверы" на СТБ.
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 "Выпадковы сведка".
12.45 "Забойная сіла-3".
14.00 "Бафі".
15.15 "Кулінарныя рэцэпты".
15.30 "Мурашкі".
16.00 "Шкадлівы сабака".
16.30 "Ікс-мен".
16.55 "Чарцяня".
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 "Экзотыка".
18.45 "Аўтапанарама".
19.00 "Тэма дня".
19.10 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
19.15 "Вечарніца".
19.30 Меладрама "Цела".
21.40 "Забойная сіла-3".
23.00 Навіны "СТБ – 24 гадзіны".
23.30 "Віртуальны свет".
23.45 Драма "Тытанік".

ТБ 6

14.00, 16.00, 18.00, 20.00 Цяпер.
14.25 Тэлемагазін у Мінску.
14.40 Дарожны патруль.
15.00 100 цудаў свету.
16.30 "Самыя гучныя злачынствы ХХ стагоддзя".
17.05 "За шклом".
17.40 Дарожны патруль.
18.50 "Грамадзянін начальнік".
20.35 Тушыце святло.
20.50 "За шклом".
22.00 Грані.
22.45 "Без пратакола".
23.35 "За шклом".
0.05 Дарожны патруль.

ПЯТНІЦА, 23 ЛІСТАПАДА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.05 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 «Брыгады «Тыгра». Серыял.
10.05 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
10.30 «Маленькія Эйнштэйны». Серыял для дзяцей.
11.00 «Чалавек мора».
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.00 «Угрум-рака». Маст. фільм. 4-я серыя. Заключная.
14.20 Скарбы сусветнай культуры.
14.35 Відэафільм «Дзеткі ў клетцы».
15.15 «Дэні, раскажы мне гісторыю». Дак. серыял.
15.25 «Казкі бацькі Кастара-2». 5-я серыя.
15.40 «Маленькія Эйнштэйны».
16.10 «Пяць цудаў».
16.20 «5х5». Праграма для старшакласнікаў.
17.00 «Брыгады «Тыгра». Серыял.
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Парламенцкі веснік.
18.55 Л. Барысаў у псіхалагічнай драме «Свечка».
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 «Чалавек мора».
22.30 Спорт-кур'ер.
22.40 Дэтэктыўны серыял «Атрад па барацьбе з мафіяй». 3-я серыя.
0.20 Беларуская дваццатка.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00 Навіны.
8.15 «Зямля кахання». Серыял.
9.15 «Фаталісты». 4-я серыя.
10.15 «Самі з вусамі».
10.45 «Ералаш».
10.50 Бібліяманія.
14.20 Фільм «Прынц і жабрак».
16.00 Вялікае мыццё.
17.25 Дак. дэтэктыў.
18.00 «Зямля кахання».
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 «Адзін і без зброі».
22.00 «У іншы час».
22.55 Меладрама «Другая сястра».

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 Серыял «Маскоўскія вокны».
9.10 Новая «Старая кватэра».
10.30 «Санта-Барбара».
16.30 Планета КВЗ.
17.00 Прэс-клуб.
18.00 Серыял «Маскоўскія вокны».
19.35 Мясцовы час. Весткі—Масква.
19.55 Юбілейны вечар, прысвечаны Аркадзю Райкіну.
22.30 Фільм «Брат».
0.35 Гарачая дзесятка.
1.30 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 15.00, 17.30 Навіны культуры.
7.30 «Лімузін колеру белай ночы». Маст. фільм.
8.50 «Шайбу. Шайбу».
Мультфільм.
9.10 Партытуры не гараць.
9.40 «Крыс Банінгтон. Гады на Эверэсце». Дак. фільм.
10.35 «Пра тэатр і не толькі...»
11.45 «Том Сойер». Маст. фільм.
13.05 Мультфільмы.
13.30 Разам з Фафалем.
13.45 «Шчаўкунчык».
14.15 Чым жыве Расія.
14.30 Малыя музеі Санкт-Пецярбурга.
15.10 «Гатовыя ці не». Серыял.
15.35 «Крыс Банінгтон». Гады на Эверэсце». Дак. фільм.
16.30 Сенсацыя. Сенсацыя? Сенсацыя...
17.00 Археалогія.
17.50 «Са сталі».
18.15 «Вяртанне ў Брайдсхед». Серыял.
19.15 «Ракетчыкі з Хантсвіла. Нямецкі ўклад у асваенне космасу».
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 «Білет у Вялікі...».
20.40 «Лілі Марлен». Маст. фільм.
22.35 «Бясконцая гісторыя Галівуда».

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30 Сёння.
5.10 Крымінал.
5.20 У запас.
5.35 Афіша.
5.40 Нашы любімыя жывёлы.
5.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
5.50 Вялікія грошы.
6.20 Крымінал.
6.35 Карданны вал.
6.40 Афіша.
6.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
6.50 Вялікія грошы.
7.15 У запас.
7.25 Нашы любімыя жывёлы.
7.40 Карданны вал.
7.45 Пяць хвілін з Наважонавым.
7.55 Вочная стаўка.
8.25 Дог-шоу «Я і мой сабака».
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Свая гульня.
10.10 Увага. Вышук!
11.25 Серыял «Паліцэйскія».
13.25 Крымінал.
13.40 У запас.
13.45 Афіша.
13.50 Серыял «Графіня дэ Мансаро».
15.30 Камедыя «Прышэльцы».
17.35 Крымінал.
18.40 Свабода слова.
20.10 «Крымінальная Расія».
21.50 Вострасюжэтны фільм «Тэлепат».
23.50 Пэпсі-чарт.
0.30 Дзённік Тыдня Высокай моды ў Маскве.

СТБ

6.00 «Ікс-мэн».
6.30 «Шкадлівы сабака».
7.00 Таямнічыя рыцары Цір На Ног».
7.30 «Мурашкі».
8.00 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
8.15 Навіны СНД.
8.30 «Дыскаверы» на СТБ.
8.45 «Прэм'ер-парад «Сталічны».
8.50 «Віртуальны свет».
9.00 Меладрама «Цела».
11.30 Інфармацыйна-пазнавальная праграма «Еўропа сёння».
12.00, 15.00, 18.00 Навіны СТБ.
12.15 «Выпадковы сведка».
12.45 «Забойная сіла-3».
14.00 «Сімулятар». Серыял.
15.15 «Кулінарныя рэцэпты».
15.30 «Мурашкі».
16.00 «Шкадлівы сабака».
16.30 «Ікс-мэн».
16.50 «Лікбезспажыўсаюз прадстаўляе...»
16.55 «Чарцяня». Тэленавела.
18.15 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
18.30 Цэнтр забаў «Мэдысан Авеню».
19.00 «Тэма дня». Вынікі ў уік-энд.
19.10 «Прэм'ер-парад «Сталічны».
19.15 «Вечарніца».
19.30 Трылер «Пілігрым».
21.35 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.
23.00 Навіны «СТБ-24 гадзіны».
23.30 «Віртуальны свет».
23.45 Фільм «Закаханы Тома».

ТБ 6

5.45 Дарожны патруль.
6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00, 10.00 Цяпер.
6.10 Дзень за днём.
6.40 Дзень за днём.
7.10 Дзень за днём.
7.40 Тушыце святло.
7.50 Назло.
8.25 Серыял «Грамадзянін начальнік».
9.30 «Сетка».
10.25 Серыял «Жанчына з характарам».
11.10 Тэлемагазін у Мінску.
11.30 «Вы — відавочца».
12.00, 14.00, 16.00, 18.00 Цяпер.
12.20 Тэлемагазін у Мінску.
13.20 «За шклом».
14.25 Тэлемагазін у Мінску.
14.40 Дарожны патруль.
15.00 100 цудаў свету. «Львы начной Афрыкі».
16.30 «Небяспечны свет».
17.05 «За шклом».
17.40 Дарожны патруль.
18.50 Серыял «Грамадзянін начальнік».
20.00 Ток-шоу «Голас народа».
21.20 «За шклом».
22.30 Грані.
23.10 «За шклом».
23.45 Серыял «Першая хваля III».
0.30 Дарожны патруль.

СУБОТА, 24 ЛІСТАПАДА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 Серыял «Жанчына ў белым».
8.05 Пазнавальны серыял «Пятае вымярэнне».
8.30 Існасць. Духоўная праграма.
9.10 Індыйскае кіно. «Усё ў жыцці бывае».
12.20 Сад мары. Перадача для дачнікаў.
12.45 Каралеўскае паляванне.
13.10 Здароўе. Тэлечасопіс.
13.35 Серыял «Растоў-тата».
14.30 Сталіца. Інфармацыйна-аналітычная праграма.
15.15 Дэтэктыўны серыял «Атрад па барацьбе з мафіяй».
16.40 Беларуская дваццатка.
17.05 Пяць цудаў.
17.35 Мультфільм «Грыбок-церамок».
17.45 «Неман-2001». Відэафільм.
18.40 З дакладных крыніц.
19.20 КВЗ. 1/2 фіналу Еўралігі.
21.00 Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Баскетбол. Чэмпіянат Еўропы. Жынчыны. Беларусь—Латвія.
22.50 Баскетбол. Чэмпіянат Еўропы. Мужчыны. Беларусь—Францыя.
23.40 Відзьма-нявідзьма.
0.50 Серыял «Каралева мячоў». 1-я серыя.

ГРТ

6.00, 9.00, 14.00 Навіны.
6.10 Камедыя «Саламяны капялюшык». 1-я серыя.
7.15 Слова пастыра.
7.35 Покліч джунгляў.
7.55 «Ералаш».
8.05 Іграй, гармонік любы!
8.50 Бібліяманія.
9.10 Смехапанарама.
9.45. Смак.
10.05 40 гадоў жартуючы. КВЗ.
11.05 У свеце жывёл.
11.45 Здароўе.
12.30 «Сярэбраны шар». Эльза Ляждзей.
13.15 Гісторыя аднаго шэдэўра.
13.30 «Усё пра Мікі Мауса».
14.10 Эпапея «Сталінград». 1-я серыя.
15.40 «Марскія д'яблы». Спецрэпартаж.
16.00, 17.20 Канцэрт Клары Новікавай.
17.00 Навіны.
17.55 «Хто хоча стаць мільянерам?»
18.55 Апошні герой.
20.00 Час.
20.30 Баявік «Зорны дэсант».
22.40 Песня года. Восень.
0.10 Трылер «Чацвер».

РАСІЯ

5.40 Дыялогі пра рыбалку.
6.05 Серыял «Згублены свет».
7.00 Тата, мама, я — спартыўная сям'я.
7.45 «Тэлепузікі».
8.10 Залаты ключ.
8.30 Здароўе і жыццё.
9.00 Пошта РТР.
9.30 Добрай раніцы, краіна.
10.10 «Сто да аднаго».
11.00 «Побач з табой».
11.55 Серыял «Тайны агент».
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Дэтэктыў «Два білеты на дзённы сеанс».
15.00 «Том і Джэры».
15.05 «Круглы выдатнік. Энцыклапедыя доктара Шлягера».
17.00 Мая сям'я.
17.55 Аншлаг.
19.25 Люстэрка.
20.00 Фільм «Таксі».
21.55 Фільм «Няма куды бегчы».
23.50 Фільм «Жанчыны ночы».
1.35 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.10 «Ну, пачакай!». Мультфільм.
9.50 Мой цырк.
10.15 Бабуліны рэцэпты.
10.30 Залаты п'едэстал. Дзмітрый Сауцін.
11.00 Графаман.
11.25 Цуды надвор'я.
11.50 «Нябесны ціхаход». Маст. фільм.
13.05 «Прыгоды Мурзілкі». Мультфільм.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 «Час музыкі».
14.10 «Незвычайны матч». Мультфільм.
14.30 Кіно Еўропы: другі Галівуд. Дак. серыял.
15.30 Тэлетэатр. Класіка.
16.30 «Рамантыка раманса».
17.00 «Майскія кветкі». Серыял.
18.00 Сферы.
18.40 «Фрак народа».
19.35 «Гістарычныя канцэрты».
20.15 У вашым доме.
21.20 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
21.25 «Праверка на дарогах». Маст. фільм.

НТБ

5.25 Вострасюжэтны фільм «Тэлепат».
7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 21.00 Сёння. 7.15 «Вуліца Сезам».
7.35 Мультфільм «Светлячок». 7-я серыя. 7.45 Вялікія бацькі.
8.20 Без рэцэпта.
9.15 Крымінал.
9.50 «Жаночы погляд».
10.25 Кватэрнае пытанне.
11.25 Баявік «Смяротная бітва».
13.25 Падарожжы натураліста.
14.00 Свая гульня.
15.25 «Працяг будзе...»
16.25 Шоу Алены Сцепаненка.
17.20 Камедыя «Імпатэнт».
18.50 Баявік «Узрывальнік».
21.30 «Аднойчы ў Расіі». Фільм 1-ы «Каляіна».
22.15 Баявік «Чаканне палкоўніка Шалыгіна».
0.00 Дзённік Тыдня Высокай моды ў Маскве.
0.15 Колер ночы. 0.45 Кома.

СТБ

6.00 Музычны канал. 7.00 «Паралелі». 7.15 «У гасцях у Тофіка».
7.30 «Інспектар Гаджэт». Мультсерыял.
8.00 «Джын Джын з краіны Панданд». Мультсерыял.
8.30, 9.00 «Сімпсаны». Мультсерыял. 9.30 «Бафі». Серыял.
10.30 Трылер «Пілігрым».
12.50 «Экзотыка».
13.05 «Скрыжаванне». Музычна-забаўляльная праграма.
13.30 Фільм «Уцёкі містэра МакКінлі». 1-я серыя.
15.20 «Добры дзень, доктар».
15.40 «Хто я...»
16.00, 16.30 «Чалавек-павук». Мультсерыял.
16.50 «Дальнабойшчыкі». Серыял.
18.00 Маст. фільм. 19.30 «Гадзіна пік». 20.30 «Прэм'ер-парад «Сталічны». 21.05 Трылер «Прэтэндэнт». 23.55 Цэнтр забаў «Мэдысан авеню». 0.25 «Радыё-кропка».

ТБ 6

6.20 Дарожны патруль.
6.35 Фільм «Пяты акіян».
7.55 Серыял «Грамадзянін начальнік».
8.50 Ток-шоу «Голас народа».
10.00, 14.00, 18.00 Цяпер.
10.25 «Проста звяры».
11.00 Дарожны патруль.
11.25 Чэмпіянат Расіі па хакею з шайбай. «Спартак» — «СКА» (С-Пб). 13.45 «За шклом».
14.30 «Сетка».
15.05 «За шклом».
15.20 Фільм «Лёс «Афіцэраў». 2-я частка. 16.05 «Дачнікі».
16.50 «За шклом».
17.00 Зваротны адлік.
18.50 «Без гальштука».
19.30 Серыял «Грамадзянін начальнік». 20.45 «Усяго».
21.15 «За шклом».
22.20 Фільм «Непераможны».
23.45 «За шклом».
0.20 Серыял «Першая хваля III».

НЯДЗЕЛЯ, 25 ЛІСТАПАДА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00 Навіны.
7.10 Серыял «Жанчына ў белым».
8.05 «Аграсвет». Інфармацыйна-аналітычная праграма.
8.30 «Арсенал».
9.10 Мультклуб.
9.35 Фільм-казка «Тры залатыя валаскі».
11.00 «Усё нармальна, мама!»
11.40 Тэлевітамін.
12.10 Серыял «Каралева мячоў». 1-я серыя.
12.50 Лёс чалавека. «Сем я».
13.20 «Маэстра». Аўтарскі вечар паэта Аляксандра Лягчылава.
14.50 «І іншыя афіцыйныя асобы».
15.15 Свет і мы.
15.35 Дж. Лолабрыджыда ў гістарычнай драме «Сабор Парыжскай Багародзіцы».
17.40 Крымінальнае дасье.
18.10 «Сустрэча ў Траецкім» з Аляксандрам Дамарацкім.
18.40 «Час мясцовы». Рэпартаж з правінцыі.
19.10 Планета «АРТ».
19.40 Тэлебарометр.
20.00 Панарама.
20.35 Спорт-кур'ер.
20.45 Маст. фільм «Хлопец з нашага горада».
22.10 Серыял «Жулі Леско».
23.40 Славутыя куцюр'е ў праграме «Новая калекцыя».

ГРТ

6.00, 9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
6.10 Камедыя «Саламяны капялюшык». 2-я серыя.
7.10 Армейскі магазін.
7.40 «Русалачка».
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.10 «Бесталковыя нататкі».
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Выратавальнікі. Экстраны выклік.
10.35 Клуб падарожнікаў.
11.20 «Тайны бацькі Даулінга».
13.00 Разумніцы і разумнікі.
13.30 «Чорны плашч».
14.10 Эпапея «Сталінград». 2-я серыя.
15.50 Жывая прырода.
17.20 «Ералаш».
17.30 Камедыя «Містэр Бін».
19.15 КВЗ-2001. Другі паўфінал.
21.30 Начны «Час».
21.50 Серыял «X-files».
22.45 Фільм «Узнімі іх вышэй».

РАСІЯ

5.55 «Краіна малпаў». Маст. фільм.
7.20 Прагноз надвор'я.
7.25 «Тэлепузікі».
7.50 Рускае лато.
8.40 «ТБ Бінга шоу».
9.20 Добрай раніцы, краіна.
10.00 Сам сабе рэжысёр.
10.55 «Гарадок».
11.35 Федэрацыя.
12.10 Парламенцкі час.
13.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жывёлу.
14.25 Вакол свету.
15.30 «Том і Джэры».
15.50 «Камісар Рэкс».
16.55 ТБ Бінга навіны.
17.00 «Два раялі».
17.55 Аншлаг.
19.00 Весткі тыдня.
19.55 Фільм «Таксі-2».
21.50 Серыял «Твін Пікс».
23.00 Спорт за тыдзень.
0.00 Кінескоп.
0.55 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

9.10 Мультфільмы.
10.15 Непрацяглыя гісторыі.
10.30 Ток-шоу «Наўздагад».
11.00 Тым часам.
11.25 Цуды надвор'я.
11.50 «Актрыса». Маст. фільм.
13.05 Мультфільм.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.10 «Пагавары на маёй мове». Маст. фільм.
14.25 «Суніцы пад снегам». Мультфільм.
14.35 За сямю пячацямі.
15.15 «Неапаль». Фільм-балет.
17.00 «Майскія кветкі». Серыял.
18.00 «Камера-абскура».
18.40 Экалогія літаратуры.
19.40 Збор выкананняў.
20.15 Блеф-клуб.
21.20 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
21.25 Пры свечках.
22.05 «Мегрэ і атэль «Мажэсцік». Маст. фтльм.

НТБ

5.25 Баявік «Узрывальнік».
7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.15 «Вуліца Сезам».
7.40 Пэпсі-чарт.
8.25 Ох, ужо гэтыя дзеці!
9.15 Дэтэктыў «Пяць хвілін страху».
11.25 Фільм «Адзіночнае плаванне».
13.20 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.25 Дог-шоу «Я і мой сабака».
16.20 «Жаночы погляд» Аксаны Пушкінай.
17.00 Вочная стаўка.
17.30 Баявік «Пяты элемент».
20.00 Надоечы.
21.15 Лялькі.
21.30 Урачыстае закрыццё Тыдня Высокай моды ў Маскве.
23.25 Часопіс Лігі чэмпіёнаў.
0.00 Фільм «Ленні».

СТБ

6.00 Музычны канал. 7.00 «1/52».
7.15 «У гасцях у Тофіка».
7.30 «Аўтапанарама».
8.00 «Гадзіна пік».
9.00 «Сімпсаны». 9.30 «Бафі».
10.30 Камедыя «Таксіст і спявачка». 12.55 «Радыё-кропка».
13.15 «Кінаафіша Мінска».
13.20 Музыка на СТБ.
13.35 Фільм «Уцёкі містэра МакКінлі». 2-я серыя.
15.20 «Кірава, 17».
15.35 «Прэм'ер-парад «Сталічны».
16.00, 16.30 «Чалавек-павук». Мультсерыял. 16.50 «Дальнабойшчыкі». 18.00 Маст. фільм.
19.30 Інфармацыйная праграма «168 гадзін Мінска».
20.30 «Аўтапанарама».
21.00 «Тэлепузікі».
21.15 Трылер «Незаменныя рэчы». 0.00 Музыка на СТБ.
0.15 «Блізкі круг».

ТБ 6

6.30 Дарожны патруль.
6.45 Фільм «Непераможны».
8.00 Адваротны адлік.
8.50 «Star старт».
9.25 «За шклом». 10.00, 14.00 Цяпер.
10.30 «Снеданне: з Салаўёвым».
11.10 Дэтэктыў «Прапаўшыя сярод жывых».
12.45 «Маё кіно».
13.30 «Формула здароўя».
13.40 Дарожны патруль.
14.25 Катастрофы тыдня.
15.00 «У нашу гавань заходзілі караблі».
16.00 «За мяжой магчымага.
16.45 Серыял «Грамадзянін начальнік». 18.00 «Вынікі».
19.30 «Грамадзянін начальнік».
20.45 «За шклом».
21.25 «Зямля—паветра».
22.55 Серыял «Першая хваля III».
23.50 Дарожны патруль.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.
Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах. Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны
Святлана КІРСАНАВА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Замова № 6387
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 19.10.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.